

Bok i bruk

på femte til sjuende trinn

Redaktør og prosjektleder: Lise Helgevold

Utgitt i 2006 av Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning

Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

Telefon: 51 83 32 00

E-post: lesesenteret@uis.no

Hjemmeside: www.lesesenteret.no

Layout: Melvær&Lien Idé-entreprenør

Forsideillustrasjon: Maria Raymondsdotter

ISBN 978-82-7649-051-0

Bok i bruk

på femte til sjuende trinn

Forord:

Mange lærere signaliserer at de trenger økt kjennskap til ny barne- og ungdomslitteratur for å være aktive litteraturformidlere for elevene sine. I mangfoldet av nye bøker er det vanskelig å få oversikt. Dette ønsker vi å gjøre noe med, og derfor lager vi en serie med hefter som dette heftet er en del av. *Bok i bruk*-heftene henvender seg til lærere fra første trinn i grunnskolen til videregående skole, og vi håper at lærere kan hente kunnskap og inspirasjon til det daglige arbeidet med litteratur i skolen her. *Bok i bruk*-serien er ett av tiltakene innenfor den nasjonale satsingen **Gi rom for lesing!**

I *Bok i bruk* på femte til sjuende trinn presenteres litteratur på forskjellige måter. I den første delen er Elevbiblioteket, hvor vi presenterer nye barne- og ungdomsbøker, både norske og oversatte. Vi vil takke *Foreningen !les* for gode innspill. Den andre delen inneholder to korte tekster hvor den ene har fantasysjangeren som tema, mens den andre lar oss bli bedre kjent med actionhelten Alex Rider. I den siste delen ønsker vi å vise, gjennom teori og praksis, hvordan du kan arbeide med litteratur sammen med elevene dine. Vi håper at litteraturteori og konkrete eksempler på undervisningsopplegg kan fungere som en idébank. Undervisningsoppleggene er skrevet av lærere som på ulike måter har hatt tilknytning til oss på Lesesenteret. Tusen takk for bidragene deres! Ett av disse bidragene viser bruk av rollekort i litteraturundervisningen. En spesiell takk vil vi gi lærer Margareta Rosengren fra Cygnaeus skolan i Åbo i Finland. Det er hennes mal for rollekort som presenteres i heftet, og som nå ligger på Lesesenterets nettsider, www.lesesenteret.no, klare for nedlasting.

Vi håper at lesingen av heftet inspirer!

Stavanger, 1. august 2006

Lise Helgevold og Trude Hoel

Innholdsliste:

- 6 Bøker til å trives med
- 8 Elevbiblioteket
- 11 Uerfarne lesere
- 14 Erfarne lesere
- 18 Svært erfarne lesere

- 20 **Fantasylitteratur**
- 23 **Og snart kommer jeg og tar deg ...**

- 26 Å være i boka
- 32 Boka i bruk
- 32 Ulvene i veggen
- 34 Ulvestova
- 35 Ronnys rumpe
- 36 Venner
- 39 Vi les med rollekort

Bøker til å trives med

Ei bok skaper forventninger: Hva handler denne boka om? Vil den passe for meg? Er det ei bok jeg vil trives med?

Hva som gjør bøker verdt å lese, vil variere fra leser til leser. Noen ganger er et lite avsnitt som dette, fra *Blekkhjertet* av Cornelia Funke, nok til å kjenne at denne boka – ja, den er verdt å lese:

Under hodeputen lå boken hun hadde lest i. Den presset permen mot øret hennes, som den ville lokke henne tilbake inn mellom de trykte sidene. Jasså! Det må være veldig behagelig å sove med hodet oppå noe så hardt og kantete, hadde faren hennes sagt første gang han hadde oppdaget at hun hadde gjemt en bok under puten. "Bare innrøm det, den visker historier inn i øret ditt om natten." "Noen ganger, så!" hadde Meggie svart. Men det fungerer best for barn. Den natten da så mye begynte og så mye skulle forandre seg for all framtid, hadde Meggie gjemt en av yndlingsbøkene sine under hodeputen. Siden hun ikke fikk sove.

Mange lærere har erfart at bøker som fungerte bra for noen år siden, ikke leses med samme begeistringen lenger. Nye barn krever ofte ny litteratur. Den kjenner de seg hjemme i, den har aktuelle tema og problemstillinger og et språk som ikke er fremmed. Barn opplever at ny litteratur er litteratur de trives med.

I *Bok i bruk* presenterer vi en rekke bøker, de fleste er gitt ut de siste to årene. Det er alltid vanskelig å gjøre et slikt utvalg, og mange bøker blir utelatt. Noen av bøkene vi har utelatt, kjenner nok både elever og lærere godt.

Verken bøkene om *Harry Potter* av J.K. Rowling, *Phenomena*-bøkene av Ruben Eliassen eller *Skammarserien* av Lene Kaaberbøl trenger omtale fra oss. De bøkene formidler seg selv og leses av svært mange. Det samme gjelder vel også bøkene *Amuletten fra Samarkand: Bartimeustrilogien* av Jonathan Stroud, *Vi bare gjør det* av Trond Brønne og de andre bøkene som ble valgt ut til å være med i prosjektet *Bok til alle*, for 6.–7. trinn. Det er likevel mange bøker å velge fra.

Vi har valgt bøker vi mener er gode fordi de gir leserne noe, og fordi de imøtekommer mange ulike mål for leseaktiviteten. Noen ganger leser vi for å oppleve eller for å bli underholdt, andre ganger leser vi bøker for å lære. Vi lærere må imøtekomme elevene våre med bøker etter ulike behov. For å klare det må vi ha kjennskap til mange bøker og vite hva den enkelte boka har å by på. Gjennom bøkene vi har valgt, ønsker vi å vise et mangfold både når det gjelder sjanger, tematikk og vanskegrad. Men det er én ting vi ikke helt kan se bort fra: Bokvalget vil alltid være preget av vår personlige smak. Slik er det med litteratur, smaken er forskjellig. Men bøkene som presenteres i heftet, har to ting felles: De er nye, og de er **bøker elever kan trives med!**

LYKKELIG SKILSMISSE

Ha det på badet, Bobseybarn!
Farvel, gamle Hardygutter.
Goodbye, Biggles. – Fly!
Av sted, min Siste Mohikaner,
til de evige jaktmarker.

Takk for følge.
Vi skilles som

Venner.

Ingvar Hovland, tekstforfatter og lærer

Elevbiblioteket

KLASSIFISERING AV LITTERATUR

Det er vanlig å klassifisere litteratur for barn og unge etter alder og plassering i skoleløpet: *Denne boka passer for 10–12-åringene, Boka kan leses på 6.–7. trinn*, eller *Her er ei bok for alle fra tolv år og oppover!* Denne klassifiseringen er enkel å bruke når man skal lage orden i en bokhylle, og den gjør det enklere for den som skal plukke ut bøker på ulike trinn. Spørsmålet er om alder og trinn egentlig er den beste måten å klassifisere litteratur på? Er det enkle alltid det beste?

Når det gjelder formidling av litteratur for voksne, har vi lenge tatt høyde for at de individuelle variasjonene er for store til at for eksempel alder eller fartstid i arbeidslivet blir brukt til å klassifisere. Vi sier for eksempel ikke at *Kompani Orheim passer for alle som jobber i omsorgssektoren*, at *Vindens skygge kan leses av alle som har fullført videregående skole, yrkesfaglig retning*, eller at *Vigdis Hjort er en forfatter som passer for alle fra 17 år og oppover*.

Når vi klassifiserer litteratur etter alder og plassering i skoleløpet, tar vi for lite hensyn til lesernes ferdigheter og interesser. De individuelle forskjellene blant barn og unge er like store som blant voksne lesere. Leseerfaringene i en elevgruppe på for eksempel 7. trinn strekker seg vidt – fra Torgeir som leser fantasyserien *Nøklene til riket*, til Trine som sliter med å sette sammen ord til meningsbærende setninger, og som aldri har fullført ei bok alene. Som lærere og litteraturformidlere skal vi kunne tilby både Torgeir og Trine litteratur som passer for dem: bøker de har lyst til å lese, som de har forutsetninger for å lese, og som de vil ha glede av. Det er dette som er individtilpasset litteraturformidling.

KLASSIFISERING MED UTGANGSPUNKT I ELEVENES LESEERFARING

Vi kunne valgt å presentere tittel for tittel uten å gruppere dem. Men som en hjelp til å få oversikt har vi valgt å klassifisere litteraturen med utgangspunkt i elevenes leseerfaring. Vi understreker at kategoriene er retningsgivende og ikke normative. De skal først og fremst være en hjelp til å få et innblikk i ny og aktuell litteratur, samtidig som vi har elevene og deres lesekompetanse og -interesse i tankene. Klarer vi å vekke elevenes interesse, godtar de gjerne litt strev. Interesse for temaet og teksten kan bidra til å ”strekke” leseren, for det er lettere å lese noe en er interessert i og opptatt av, enn noe som oppleves som fremmed. Utfordringen er alltid å få den rette boka fram til den rette leseren.

I kategorien **Uerfarne lesere** finner vi elever som ikke er særlig interesserte i lesing, elever som ikke har lest så mange bøker ennå, og elever som sliter med lesingen. Her er også elever som ikke kan lese.

I kategorien **Erfarne lesere** finner vi elever som har erfaring med lesing både fra hjem og skole. Her er både elever med stor leseinteresse, som leser både tjukke og tynne bøker, og elever som leser ivrig når de finner den rette boka.

I kategorien **Svært erfarne lesere** finner vi elever med lang lesehistorie og stor interesse for lesing. Her er elevene som simpelthen ikke får nok.

For å ha fullt utbytte av denne kategoriseringen må læreren ha kjennskap til den enkelte elevs lesehistorie, interesse for lesing og leseferdigheter. Dette fordrer en dialog mellom lærer og elev:

Leser du bøker hjemme?

Liker du å bli lest høyt for?

Hva er favorittboka di?

Hvorfor synes du boka er kjedelig?

Har du lest denne boka før?

I tillegg til at vi observerer og registrerer elevenes leseferdighet, bør vi kartlegge elevenes lesehistorier. (Dette kan dere lese mer om i *Perlejakten*, Lesesenteret 2005.)

Elever som har, eller som kan stå i fare for å utvikle, lesevansker

Elever som sliter med lesing, trenger tekster som gir mestringsopplevelser i tillegg til gode leseopplevelser. Vi må derfor kunne tilby tekster som er letteste, samtidig som de interesserer den enkelte eleven. Det er ulike kriterier for om en tekst er lettest eller ikke. Språket bør ikke være for avansert; det er for eksempel en fordel at setningene ikke er lange og komplekse. Det betyr likevel ikke at setningsoppbyggingen må være kjedelig. Gjentakingsmønstre, både på ord-, setnings- og handlingsnivå, er elementer som kan gjøre bøkene enklere å lese. Lange ord med konsonantkombinasjoner gjør også teksten vanskeligere å lese, og derfor bør vi vurdere hvor mange og lange ord teksten har per side. Det er også en fordel med én-til-én-korrespondanse mellom bokstav og lyd. Kjennskap til tekstens sjanger vil også påvirke leserens forventninger og slik lette lesingen.

La for eksempel elevene bruke Susan Glasers ”knyttneveprinsipp” når de skal avgjøre om ei bok passer eller ikke:

- Velg ei bok og slå opp på en tilfeldig side.
- Legg den ene hånden flatt ved siden av boka.
- Les siden.
- Hver gang eleven finner et ukjent ord, bøyer hun en finger.
- Blir den flate hånden til en knyttneve, er boka kanskje litt vanskelig.
- Prøv to–tre sider til.
- Hvis eleven også her finner fem vanskelige ord, vet hun at dette er ei bok som vil være krevende å lese. Hvis motivasjonen er stor – fortsett. Hvis motivasjonen er svak – finn ei ny bok.

Det er ikke bare strukturelle elementer som bidrar til å gjøre en tekst mer lesbar. Tekstene bør også ha oversiktlig tematikk og persongalleri. Tematikken og elevens bakgrunnskunnskaper kan enten lette eller vanskeliggjøre lesingen. En tekst som *Ronnys rumpe* av Olaug Nilssen kan for eksempel være svært lett tilgjengelig for alle som synes bæsje er morsomt – og dette til tross for at den går på rim. Motivasjonen for å lese en tekst er avgjørende!

Flere forlag har utviklet egne serier med lettesthefter (se oversikt over lettesthefter på www.lesesenteret.no), men det finnes også andre tekster som egner seg bra for elever som har eller står i fare for å utvikle lesevansker. For noen elever kan nettopp det å fullføre en tekst med bokkvaliteter i innbinding og papirkvalitet, øke mestringsopplevelsen. Å høre bøker opplest som lydbøker kan også gi gode tekstopplevelser. Elever som strever, kan ved hjelp av lydbøker få oppleve at ei bok er mer enn den teksten de selv mestrer å lese. Lydbøker kan derfor også brukes som ”leselekser” for de som strever med lesingen. Flere av bøkene i elevbiblioteket er å få som lydbok.

Hvilke bøker finner vi i elevbiblioteket vårt?

Det er flere bildebøker i elevbiblioteket. Det er en myte at bildeboksjangeren blir uaktuell når elevene har lært å lese selv. Mange tror at illustrasjoner er lesestøtte – at bildene er der for å lette lesingen og gjøre bøkene enklere. Slik er det ikke. I mange bildebøker er illustrasjonene meningsbærende i seg selv, og den fullstendige leseopplevelsen oppstår nettopp i samspillet mellom illustrasjoner og tekst. Det finnes bildebøker for lesere med ulik leseerfaring, og både tematikk og kompleksitet i tekstene varierer på samme måte som i andre bøker.

Flere av bøkene som er presentert i elevbiblioteket, egner seg godt til høytlesing for elevgrupper, som et utgangspunkt for felles leseopplevelser. Høytlesing gir også elevene gode lesemodeller, i tillegg til glede ved selve lesestunden. Tekster som egner seg godt til høytlesing, har gjerne kapitler med en slik lengde at de passer bra for en høytlesingsøkt (uten at det går på tålmodigheten løs), og de er ofte bygd opp med en spenningskurve som trekker tilhørerne fra høytlesingsøkt til høytlesingsøkt. Det viktigste er kanskje likevel at formidleren – den som skal lese høyt – liker teksten selv og dermed gir en engasjert og ektefølt presentasjon

av den. Dette er én av grunnene til at litteraturformidlere ikke bør begynne å lese tekster høyt uten å ha gjort en selvstendig vurdering av dem på forhånd. (Dere kan lese mer om høytlesing i *Perlejakten*, Lesesenteret 2005.)

Det er få fagbøker i elevbiblioteket, og de fagbøkene som er med, kombinerer fakta og fiksjon. Vi leser fagbøker på en annen måte enn skjønnlitterære bøker. Vi leser ikke nødvendigvis hele boka. Ofte skumleser eller punktleser vi for å finne opplysninger vi søker, eller fordi vi er nysgjerrige på temaet. Denne måten å lese på åpner for at også fagbøker for voksne kan bli lest av barn. (Dere finner mer om lesing av fagbøker i *Fagbok i bruk*, Lesesenteret 2006.)

Noen kjente titler har ikke fått plass i elevbiblioteket. Det gjelder *Ark Angel* av Anthony Horowitz, *Ulvene i veggen* av Neil Gaiman, med illustrasjoner av Dave McKean, *Ulvestova* av Atle Hansen, *Ronnys rumpe* av Olaug Nilssen, med illustrasjoner av Ciri Tutkovic Bråthen, og *Venner* av Trond Brønne, med illustrasjoner av Per Dybvig, er fyldig presentert andre steder i dette heftet. Bøkene i elevbiblioteket er presentert i samme målform som de er skrevet.

Uerfarne lesere

FUGLEFANGARTREET

av *Torvald Sund*

”Tusen takk, bestemor, for at du lærer meg folkeskikk,” må hovedpersonen i *Fuglefangartreet* seia når bestemora gjev han graut med fiskerestar i og set han til å hogga tre med ei øydelagd øks. Dette er ikkje den sjølvsentrerte og latterlege bestemora som Bjørn Ingvaldsen skriv om i til dømes *Au, da*. Nei, denne bestemora er skikkeleg nifs. Ho skal passa på barnebarnet sitt éi einaste helg, og det ho er mest oppteken av, er å gje det kjøtetande fuglefangartreet nok mat! Bestemorfiguren i boka bryt med alle forventingar me har til bestemødrer, og det er både morosamt og nifst for dei som les. Teksten har eit realistisk utgangspunkt, men historia blir stadig meir eventyrlig, og dei urealistiske og fantastiske innslaga kan nok kjennast frigjerande når bestemor sin vondskap får breia om seg. Teksten er enkel og lett å lesa, og boka er illustrert av Per Dybvig.

Dette sier Hanne, 11 år, om **SARA PÅ SCENEN**

av *Eldrid Johansen*
– illustrasjoner av *Birgitte Kolbeinsen*:

Først leste jeg boka *Sara vil bli stjerne* om når de tok ut hvem som skulle få være med å synge på en skoleforestilling. Da ble jeg glad for at Sara fikk være med å synge, og jeg hadde lyst til å vite hvordan det gikk videre. Denne boka handler om forberedelsene til

forestillingen. Sara er egentlig tatt ut til å være med i koret. Det er Malin, den mest populære jenta på skolen, som har hovedrollen. En gang kommer ikke Malin på øving, og Sara blir spurt om å overta. Det går veldig bra, men Malin blir sur og sier at Sara bare er ute etter hennes hovedrolle. Malin er ikke noe grei, og hun lar det gå ut over Sara. Så Sara har det både kjekt og dumt på en gang, og hun er redd for å miste de nye vennene sine og tenker at dette er verdens verste mareritt. Men kanskje tør hun å ordne opp selv? Denne boka var kjekk, og det som skjer, kunne hendt på min skole også. Jeg lurer på om noe kommer til å skje på forestillingen, kanskje kommer det enda ei bok om Sara?

KUMATPAKKENE

av *Bjørn F. Rørvik* og *Per Dybvig*

Reven og den retthalede grisungen hjelper kua å lage matpakker til vinteren. Men det tar ikke lang tid før matpakkene begynner å forsvinne. Reven mistenker gårdskyrne, for de er så overlegne, mens grisungen tror at det er rommonstre på ferde. Ved å gjemme seg inni den siste matpakken og utgi seg for å være fra matpakkepolitiet klarer reven og grisungen å løse mysteriet. *Kumatpakkene* er en humoristisk historie preget av sprelske illustrasjoner og lek med språket. I teksten finnes innslag av både tegneserie og oppslagsverk (over utdødde eller nesten helt utdødde raser). Boka er et flott utgangspunkt for samtaler om språk (Hvordan får ting navn?) og gir gode mønstre for egen skriving. Løsningen på mysteriet er å finne i selve ”kumatpakken”. En kumatpakke er en rundball som bøndene lagrer gress i, i stedet for å legge det i silo. På grunn av form og farge er det vanlig å kalle rundballene for ”traktoregg”. Allerede på innsiden av permen får leseren hint om at boka på et eller annet vis handler om egg ... Det er gitt ut flere bøker om radarparet reven og den retthalede grisungen, som *Værhårene* (2002), *Rebusløpet* (2003) og *Konglesugeren* (2004). Alle er kjekke!

KAN JEG ...?

av **Petter Lidbeck og Lisen Adbåge**

Denne boka gir svar på viktige spørsmål som: "Lurer på om jeg kan klatre i trærne uten å holde meg fast?" og "Lurer på om jeg kan krølle håret med en drill?" *Kan jeg ...?* er en absurd, men fengslende opplevelse.

Teksten er realistisk med spørsmål og svar: "Kan jeg?" "Nei, det kan jeg ikke!" Svaret blir videreført i illustrasjoner av tenkte resultater, og illustrasjonene går langt ut over teksten. Boka er humoristisk. Den gjentar spørsmålsformuleringen og det avkreftende svaret, og den åpner for fantasifull oppfølging: *Hva annet kan jeg ikke gjøre? og Hvorfor ikke det, da?*

KRUSEDULLEN

av **Simon Stranger og Eivind Gulliksen**

Da tegneren Eivind Gulliksen skal kaste og brenne noen gamle ark, rømmer "drodlingen"

Krusedullen og begir seg ut i den store verden. Verden er et kaotisk og skremmende sted, men heldigvis møter Krusedullen noen som hjelper med både mat og jobb. Krusedullen blir kjendis og får sitt eget

TV-program, men suksessen går ham til hodet ... I boka *Krusedullen* følger vi fortelleren, Krusedullen, på leting: først etter mat, og siden etter innhold i tilværelsen. Vandringsmotivet er aktuelt og problematiserer et ideal som dominerer TV-mediene: jakten på ære og berømmelse. Men gjør rikdom og berømmelse oss lykkelige? I boka finnes ulike sjangrer som kan inspirere til egen skriving, for eksempel kart, avisoppslag, liste og tegneserie.

DEN GANGEN VI FANGET EN BENGEL

av **Lise Männikö**

Sivert og Mansur fanger et insekt som viser seg å ikke være et insekt likevel: "det liknet ikke på en sommerfugl eller øyenstikker eller tordivel eller noe annet vi hadde fanget før. Det hadde vinger og et lite ansikt, som så litt rynkete og gammelt ut." På biblioteket finner de ei bok om engler, og da finner de ut at det de har fanget, er en *Angelus protectus minimus* – en skytsengel. Hva spiser en skytsengel, og hva bruker man dem egentlig til?

Boka egner seg bra til høytlesing med passelig lange avsnitt og en fin spenningskurve. Spennet mellom den realistiske og gjenkjennelige hverdagen og det fantastiske innslaget, Bengelen, gir teksten ekstra driv. Boka kan være en fin innledning til et bibliotekbesøk, og en felleslesing kan være et godt utgangspunkt for å lage et eget oppslagsverk over fantasiinsekter eller engler. Bruk ulike oppslagsverk som tekstmønster.

STÅ DØNN STILLE!

av **Tore Aurstad og Carina Westberg**

En båttur til Frederikshavn sammen med Simen er langt fra ønskedrømmen til Tuva. Hun henger i sofaen, mens de voksne venter på showet med Rosetta Lewis. En revolver i et belte og kidnappingen av Rosetta gjør at timene på båten fylles med helt andre ting enn enarmede banditter og taxfree-handling. Tuva og Simen aner ugler i mosen: Hvordan kan en av kidnapperne fortsatt være på båten når Rosetta ble kjørt bort i en speedbåt? Tuva erfarer også at Simen er god å ha, særlig da han prøver å lure kidnapperne. Boka er spennende og lettlest og passer for uerfarne lesere som liker krim og spenning.

ENGLEBARN TAR HEVN

av **Paul Leer-Salvesen**

Paul skal slankes, og lærer Thorsen følger opp med spydige bemerkninger og timer med kosthold og trening. Guttene i klassen til Paul har funnet ut at han verken kan eller vil spille fotball, tidligere fotballprestasjoner har bare vært flaks! I undervisningsrommet er det mobbing og "vi vil plage andre"-blikket som møter Paul. Til slutt sprekker det for Paul, og han vil ta hevn! Men hvor smart er egentlig hevn? På den andre siden: Skal han bare la Thorsen og de andre fortsette å plage? Det er godt å ha Silje med på de vanskelige avgjørelsene som må tas. Dette er den sjuende boka om englebarnet Paul. Englebarnbøkene er humoristiske med en alvorlig undertone.

OSLO-MYSTERIET

av Bjørn Sortland

Et ukjent Munch-maleri dukker opp hjemme i stua til David og familien hans, og plutselig befinner David seg i livsfare – igjen ... *Oslo-mysteriet* er sjette bok i serien *Kunstdetektivene*. Bøkene bygger på hverandre og bør leses i rekkefølge. Innenfor rammen av spenningslitteratur møter leserne nye steder, nye kulturer og kunst. Handlingen er preget av et raskt tempo, og Bjørn Sortland klarer å trekke leserne med, både i thrilleren som utvikler seg, og i ”kunst- og kulturmøtet”. Bøkene avsluttes med en ”Ting og tips”-oversikt der forfatteren kommenterer stedene hvor handlingen utspiller seg: geografi, fakta, viktige hendelser, språk og severdigheter. ”Ting og tips” kan være et godt utgangspunkt for egen skriving, for eksempel fra *Stedet jeg bor* eller *En plass jeg har vært*. Trond Bredesens oversiktskart på innsiden av omslaget er også med på å gjøre bøkene til kulturmøter i fiksjonsformat – eller kanskje til og med små reiseguidere?

VAFFELHJARTE

av Maria Parr

Dette er ei bok om kvardagslege hendingar – for dei som er så heldige å ha ein nabo som Lena Lid. Hovudpersonen Trille er så heldig. Trille og Lena får me følgja gjennom eit år med oppfinnsame innfall og lek: Dei byggjer taubane, dei sløkkjer sankthansbålet med møkkaspreiaren, og dei samlar to og to dyr på Noas sjark. Og enno har sommaren berre så vidt begynt. Innimellom all leiken og livet fortel Trille også om alvor og sorg. Boka er både humoristisk og alvorleg, og det er lett å bli glad i personane. Kapitla er små episodar, og boka passar bra til høgtlesing. Forfattaren er ein ung debutant, og boka blei nominert til Brageprisen for beste barne- og ungdomsbok i 2005.

DET STORE SMELLET

av Axel Hellstenius

Mange kjenner de fire guttene Petter, Eivind, Bønna og Arne fra TV-serien *Gutta Boys*. I *Det store smellet* er guttene ute på ulovlige og farlige veier. De skal smelle en dynamittkubbe i en søppeldunk. En ganske enkel affære, tenker de. Men ingenting går som planlagt – dynamitten eksploderer ikke! Hva skal de gjøre? Gå tilbake og hente den? Det blir ikke enklere da to barn løper bort til søppelbøtta for å leke. Dette er den første boka i serien om *Gutta Boys*. De tre andre bøkene er *Høyt spill*, *Full krig* og *Hardt vær*. Alle er spennende og lettleste bøker om guttenes farlige hverdag. Bak i hver bok er det i tillegg bonusstoff om arbeidet med å gjøre ei bok om til filmmanus.

Spiderwick-krønikene, bok 3,

LUCINDAS HEMMELIGHET

av Tony Di Terlizzi og Holly Black

Spiderwick-krønikene handler om tvillingene Jared og Simon og søsteren Mallory som flytter sammen med moren sin inn i gale grandtante Lucindas falleferdige villa. Her kommer de over et skjult bibliotek og en gammel bok som viser seg å være en oversikt over alle de overnaturlige vesenene som omgir oss, som husnisser, troll og nymfer. I bok nummer tre er alvener på jakt etter boka fordi den avslører så mye om dem – og de har ikke tenkt å gi seg! *Spiderwick-krønikene* består av fem spennende, lettleste og delikate bøker, med tusjtegninger av både hendelser i historien og illustrasjoner av ulike overnaturlige vesener. Dette er bøker som baserer seg på dragingen mot det magiske og ukjente, og som kan gi gode mestringsopplevelser for dem som trenger en kort og fengslende bok. *Spiderwick-krønikene* er et flott utgangspunkt for å utvikle en egen krønike med tekst og illustrasjoner.

Erfarne lesere

Dette skriv Torbjørg, 11 år, om ZAFIR

av Hans Hansen:

Boka handlar om ein hest, Zafir, og eg er interessert i hestar!

Anna, hovudpersonen i boka, hadde ei store-syster som døydde då ho rei på Zafir. Dette gjorde at mora til Anna vart særst redd, og ho ville ikkje at Anna skulle ri.

Zafir hadde ikkje blitt ridd på mange år etter uhellet. Det var veldig spennande då det kom ein mystisk person som tok Zafir med ut på tur. Denne personen og Anna blei venner. Anna og alle dei andre trudde at personen var ein gut, men det var eigentleg ei jente. Det var òg spennenda då Anna til slutt skulle ri

Zafir på løpet, og eg tenkte meg at ho kom til å vinna! Dette er ei av dei gildaste bøkene eg har lese!!!

EDDERKOPPKRIGEN

av Anders A. Johansen

En enorm edderkopsverm invaderer først skogen og deretter småbyen hvor Frans bor. Edderkoppnettene legger seg over alt, og Frans merker at noen mennesker blir fjerne og rare. Hvem kan han stole på? Hvem har sin egen vilje? Er edderkoppene slutten – eller er de rett og slett begynnelsen på noe enda verre? Sammen med vennen Jar fra nattefolket begynner Frans å nøste opp trådene. I den første boka om Frans, *Tre drager* (2004), møtte Frans

nattefolket, og han lærte litt om deres mytiske historie, deres oppgaver og om den onde Mandegat, som har som mål å kontrollere verden. *Edderkoppkrigen* er enda et steg inn i denne magiske verdenen sammen med Frans, som både er en vanlig gutt og en tapper helt. For å få svar på spørsmålene sine må Frans løse en utfordrende gåte med elementer fra Einsteins relativitetsteori.

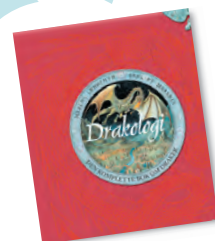
Dette sier Matilde, 11 år, om MIN VENN PERCY, BUFFALO BILL OG JEG av Ulf Stark

Coveret er ikke særlig spennende, så kanskje tror du at boka er kjedelig, men med en gang du begynner å lese, finner du ut at den er ganske morsom. Den handler om en sommerferie i gamle dager. Det er forfatteren som skriver om seg selv, familien og vennene sine. Bestefaren er en sinna og litt gretten mann, mens bestemoren er snill og veldig romantisk. Uffe, som hovedpersonen heter, har invitert bestevennen sin, som heter Percy, med på landet. Problemet er at han ikke har spurt noen om lov. Percy kan virke litt frekk, men han er egentlig veldig snill. Han klarer å bli kamerat med farfaren til Uffe og får ham til å fortelle mange spennende historier. Det skjer mye mer enn du kunne tro, og det blir både morsomme ting og tankefulle ting, som da farfar blir veldig syk. Alle sammen får en veldig minnerik ferie. De hadde det veldig kjekt i gamle dager også.

DRAKOLOGI. Den komplette bok om draker av Dr. Ernest Drakes

Boka inneholder alt en drakolog, eller kanskje til og med en feltdrakolog, trenger å vite. Her er for eksempel kategorisering av ulike typer draker, og kart som gjør greie for artenes utbredelse. Her kan du også lese om drakenes fysiologi, livssyklus og atferd. For skikkelige entusiaster vil det kanskje være aller mest aktuelt å lese om drakejakt, draketemming og nyttige tryllemidler og formularer. *Drakologi* gir seg ut for å være ei naturvitenskapelig bok om draker. Boka kan brukes

som et oppslagsverk, hvor leserne kan bla fram og tilbake og lese det de interesserer seg for. Blant tekstene finnes for eksempel ”håndskrevne” brev og oppskrifter, kart, diagrammer, ”hudprøver”, ordforklaringer og både vitenskapelige og kunstneriske framstillinger av draker. Innbinding og dekor er ”gammel”, preget av ornamenter og mystikk. Etter sigende skal boka være en faksimile av originalen gitt ut i 1895, men utgiveren kan ikke ”gjøre krav på sannhetsgehalten”. *Drakologi* er en spennende og humoristisk lek med fagboksjangeren, som gjerne kan danne mønster for egne skriveeksperimenter.

PÅ JAKT ETTER GULL OG GRÅSTEIN.

Marinarkeologi for barn med tekst av Bjørn Arild Erslund og illustrasjoner av Annlaug Auestad

”På havets bunn fins det skatter som kan ha ligget der i hundrevis av år.” I boka får vi kjennskap til spor etter mennesker fra ulike tider og vi får vite mye om hvordan marinarkeologer arbeider. Boka er delt i en informasjonsdel og en fortelling om marinarkeologen Endre, som tar med seg forfatteren Bjørn Arild på jobb. Informasjonsdelen er satt sammen av små tekster om undersjøiske spor fra steinalderen, jernalderen, middelalderen og nyere tid. I fortellingsdelen får vi vite hvordan Endre finner sporene, hvordan han analyserer dem og forstår dem. Hva er den største skatten for en marinarkeolog: gull eller spantet av et vikingskip? Denne teksten er et flott utgangspunkt for egen skrivning, for eksempel å skrive fiksjon med utgangspunkt i en informasjonstekst – eller omvendt.

NÅR DEN TREDJE MÅNEN KOMMER

av Sissel Chipman

Emma og Henrik finner oppskriften på ”Hvordan foretage en Rejse til en annen Verden”. Portalen er enkel å bygge, og bare de passer seg for et par enkle saker, skal det heller ikke være noe problem å komme seg tilbake. Verdenen de kommer til, er full av magi. Magien er sterk under månene Penter og Ganter, men så lenge menneskene holder seg inne om natten, hersker det fremdeles en viss orden. Men

når den tredje månen, Binter, kommer opp, er alle magiske krefter også i virksomhet om dagen – da hviler varulvene aldri! En verden i nød trenger en helt eller en heltinne. Helten og heltinnen kommer, de møter utfordringer og farer, de møter ekte og falske hjelpere, de strekker sine egne grenser – og de seirer! Emma og Henrik er personer det er mulig å identifisere seg med, og samtidig som de følger hverandre på reisen, står de i kontrast til hverandre i karakter og verdier. Historien er både spennende og fantastisk. *Når den tredje månen kommer* er bok nummer én i en ny norsk fantasyserie.

HEILT PASSELEG VILL

av Bente Bratlund

Elise skal vera ei veke saman med farmora, og på denne veka lærer ho mykje om å ta vare på draumar, plukka gleder og vera passeleg vill og passeleg snill. ”Meinte farmor at eg var for snill? Ho hadde vel på eit vis sagt det. Farmor som syntest ho sjølv hadde vore altfor snill i livet.” Dette er ei bok om ei klok farmor, om å gripa fatt i og gjennomføra sprø innfall og om to jenter som blir forelska samstundes. ”Trur du at så gamle folk kan forelska seg?” Temaet i boka har mykje felles med Gro Dahle og Svein Nyhus si bildebok *Snill* (2002). Det kan vera spanande å lesa og snakka om desse bøkene i samanheng. Boka representerer på ein fin måte ein trend i barnelitteraturen der ungane har funne seg samarbeidspartnarar i smarte besteforeldre som ordnar opp medan foreldra virrar rundt i sine egne travle liv.

AU DA

av Bjørn Ingvaldsen

Bestemoren til Elias har kommet med noen svært tydelige hint om at en tur til et varmt land er det hun ønsker seg aller mest.

Og Elias forteller:

”Hva ville du sagt hvis noen hadde gitt deg det du ønsket deg aller, aller mest i hele verden? ’Takk’, kanskje? Eller

muligens ’Tusen takk’? (...) Men hva tror du bestemor sa? ’Det var på tide,’ sa hun.” Ferieturen går galt fra første stund, og så blir alt bare verre ... *Au da*, som handler om

den samme Elias og den samme bestemoren som i *Jada, jada, jada* (1999) og *Neivel, da* (2004), er hysterisk morsom lesing. Dette er bestemoren som alle vil høre om, men som ingen vil være i familie med. Helt uten hemninger slipper hun seg løs på mopeden, på flyplassen, på hotellet og over alt hvor hun ellers kommer. Denne elleville boka har muntlig språk og raskt tempo.

ENGLETYVEN

av *Eve-MarieLund*

Etter en fryktelig storm finner Fabian engelen Felix i kirketårnet. Felix er en lubben og rød-blond kjerub med forkjærlighet for marsipan og apestreker. Allkraften har gitt Felix en krevende og farlig eksamensoppgave, og for å løse oppdraget trenger han hjelp.

Engletyven er fantastisk: Her dukker mytiske og magiske skikkelser opp i en verden som vi i stor grad gjenkjenner som vår egen. Kamp mellom det gode og det onde er det bærende elementet i historien. Skurkene og heltene er tydelige (men med noen overraskelser), og verdensfreden står atter en gang på spill. Som i mange bøker innenfor sjangeren er samfunnskritikken et element: I menneskers ukritiske jakt på rikdom og berømmelse får ondskapen spillerom. Men boka har også mye humor – representert ved engelen Felix' krasse tunge og sans for praktisk spøk. Kan det gode seire? I boka er det mange paralleller til Gro Dahles *Fem vinder over Tamalon* (2001), og boka gir en god oversikt over engler!

EN SØSTER I SKAPET

av *Ingunn Aamodt*

Nora, 12 år, er på ferie på Kreta sammen med foreldrene og storebroren Nicolai på 15 år.

En dag overrasker Nora broren sin på rommet. Han har sminket seg og kledd seg ut i Noras nye kjole. Nora tror først at broren er homofil, og det blir mange misforståelser, men Nicolais store hemmelighet er at han er transvestitt. Som tittelen antyder, handler denne boka om å stå fram med noe en har holdt hemmelig. I boka betrør

Nicolai seg til søsteren, men ikke til foreldrene, og han forklarer hvorfor han ikke kan la være å kle seg ut. *En søster i skapet* har et viktig budskap, og Ingunn Aamodt forteller i et intervju at hun har hatt hyppig kontakt med lederen for Norsk forening for transvestitter under arbeidet. Boka kan være med på å avkrefte noen myter om transvestitter og homofili.

DAGBOKA

av *Laura Trente*

Gilbert skal feire julen i Vestindia om bord på en lystyacht. Uheldigvis er det morens nye kjæreste, Micke, som er kaptein. Heldigvis skal Linn, som Gilbert er ganske forelska i, være med. Gilbert og Linn kommer på sporet av mystiske saker, blant annet en samling med avisutklipp, en flaskepost, kryptiske meldinger skrevet inn på en side i ei Robinson Crusoe-bok og en bunke med bilder. Ting tyder på at dette har noe med Micke å gjøre. Finnes det en sammenheng til at Mickes første kone døde under mystiske omstendigheter? *Dagboka* er både spennende og underholdende, samtidig som den byr på en god porsjon forelskelse, sjalusi og vennskap. Teksten spiller på bilder som Katrin Jakobsen har tatt. Bildene visualiserer de sporene hovedpersonene finner, og lar leserne være med på å løse gåten. Andre tekstsjangrer er også vevd inn i teksten, for eksempel reisebrosjyre, avisartikler og ikke minst romanen *Robinson Crusoe*. Boka er rett og slett en ganske spennende sammensatt tekst. *Dagboka* er en frittstående fortsettelse av *Fotoalbumet* (2004).

FILLE FRA EVENTYRLAND

av *Sindre Mekjan*

Fille vokser opp som sjørøver i fornøylesparken Eventyrland, en stor park med både Prinsesseland, Billand og Filles eget Sjørøverland. Det går rykter om at Sjørøverland tjener for lite penger og skal rives når den store og splitter nye hemmeligheten på Plassen blir avduket. Hva vil skje med Fille og familien hennes da? Dessuten blir hele Eventyrland truet av en gruppe mennesker utenfor parken, Jonrne, som verken tåler leker,

dans eller sang. Har Fille og vennene hennes noe å stille opp med? *Fille fra Eventyrland* bygger på konflikter mellom å ha tilgang til fornøyer eller ikke, mellom gamle og nye fornøyer, mellom det trygge innenfor og det ukjente utenfor. Spenningen er til å begynne med knyttet til om Sjørøverland er lønnsomt nok, men etter hvert dukker også en ytre og livsfarlig fiende opp. Dette er ei barnebok med voksne og alvorlige temaer som kommersialisme, fundamentalisme og terror, men hvor nye er disse temaene egentlig for barn? I Sunnmørsposten skriver bokmelderen: "Barn har bedre av å lese denne boka enn å se på nyhetene".

SKARPE TENNER

av *Erna Osland*,
med illustrasjoner av *Marvin Halleraker*

"Tennene si hovudoppgåve er å knuse og rive sund maten. Men dei kan også brukast til fangst, til å verje seg med eller som reiskap når hus og hi skal byggjast. Tenner til pynt er heller ikkje uvanleg, tenk på deg sjølv!" Kor mange tenner har eit menneske, og kor mange tenner har eit rovdyr? Kvifor er tenner så harde, og kven treng flest tenner – dei raske eller dei seine? *Skarpe tenner* er ei uvanleg og original fagprosabok som tek utgangspunkt i tennene for å beskriva dyr, fisk og menneske.

Illustrasjonane er både realistiske og karikerte og framhever humoren i teksten.

SALAMANDERENS TÅRER

av *Peter Dickinson*

15 år gamle Alfredo, korgutt og bakersønn, mister familien sin i en fryktelig brann. Korlederen øyner sjansen til å få Alfredo operert til kastrat, men i siste sekund blir Alfredo reddet av en ukjent onkel, Giorgio. Onkelen tar ham med til slektsgården, ved foten av vulkanen Etna på Sicilia. Alfredo får vite at onkelen er Fjelllets mester og har makt over ilden i vulkanen. Samtidig blir Alfredo stadig mer usikker på onkelens motiver for å ha hentet ham til Sicilia. *Salamanderens tårer* er en eventyrlig fortelling lagt til Italia på 1800-tallet. Her finner vi alkymi og grådighet, musikk og skjønnhet flettet inn i en hel families plikt og skjebne.

SHAUZIA

av *Deborah Ellis*

Shauzia bor i en flyktningleir for afghanere i den pakistanske grensebyen Peshawar. Hun ser ingen framtid i den overfylte leiren og velger livet blant gatebarna i sentrum av byen.

Shauzia gjør det som er nødvendig for å overleve, og historien hennes er troverdig.

Forfatteren lar ikke leseren få vite mer om forholdene omkring enn Shauzia selv vet. Først i etterordet kommer en kort innføring i den politiske situasjonen i Afghanistan. Her peker også forfatteren på afghanske barns behov for hjelp utenfra, og Afghanistankomiteen i Norge informerer om sitt arbeid. *Shauzia* er oppdiktet, men forfatteren har bygd handlingen på besøk blant Afghanistans flyktninger. Tidligere har hun skrevet *Parvana* (2004), om et dramatisk familieliv i Kabul under taliban, og *Parvanas reise* (2004), om reisen for å finne igjen den bortkomne moren. *Shauzia* kan leses uavhengig av de to andre bøkene.

HERMELINEN

av *Lene Kaaberbøl*

Kat kjem for fyrste gong til Breda by saman med sølvryttaren Simon. Etter ei opptaksprøve blir ho akseptert som lærling på sølvryttarskolen. Men det er tre utfordringar som blir særleg vanskelege for ho: Det er ikkje lett å bli akseptert som "bonde i byen". Det er ikkje lett å læra å kontrollera temperamentet. Det er ikkje lett å vera fiende av den livsfarlege Hermelinen. Ramma for forteljinga er eit mellomalderssamfunn der kvinnene herskar og mennene ikkje får eiga jord. Konfliktane i historia ligg både på eit personleg nivå og eit samfunnsnivå: "Det finst ein stad der ein mann kan ha eit hus han kan kalle sitt eige ...". *Hermelinen* er andre boka i *Historia om Katriona Trivallia*. Første boka er *Sølvhesten* (2005). Forfattaren Lene Kaaberbøl blei kjend for norske lesarar med den særlykka *Skammarserien*. *Historia om Katriona Trivallia* er òg ein fantasyserie som frårsar i forteljarglede.

Svært erfarne lesere

HITLERS DATTER

av Jackie French

Hver morgen møtes en gruppe unge som skal ta skolebussen sammen. For å få tiden til å gå leker de en lek hvor alle får ønske seg noe, og med disse innspillene som regi forteller Anna en historie: Hitlers datter Heidi var mørkhåret og liten som sin far, dessuten hadde hun et stort fødselsmerke i ansiktet, og hun haltet. Heidi levde i skjul for omverdenen, men hun regnet med at faren var glad i henne ...

Er fortellingen om Hitlers datter bare oppspinn? *Hitlers datter* er en troverdig hyllest til historiefortelleren. Boka er episodisk og lettest, men krever noe kjennskap til andre verdenskrig. Personene i ramme-fortellingen er bærere av refleksjoner som er relevante for oss alle: Ligner alle barn på foreldrene sine? Hvis for eksempel faren til en eller annen gjør noe skikkelig ondt, sånn som Hitler eller Pol Pot, er barna deres også onde da? Hva om det vi tror er rett, egentlig er galt? Spørsmålene er stadig aktuelle, og flere av voksenpersonene i teksten vegrer seg for å snakke om temaer som krig, ansvar og engasjement. Dette er etiske og filosofiske spørsmål som kanskje også kan passe inn i et filosofifag? *Hitlers datter* ble kåret til *Årets bok* i Australia i 1999.

FORLIST ONSDAG

av Garth Nix

Det finnes sju dager, sju nøkler, en mystisk bok og et merkelig hus som bare Arthur kan se. *Forlist Onsdag* er tredje bok i serien *Nøklen til riket*, hvor porten blir åpnet til en uforlignelig parallellverden hvor tid står helt sentralt. Når "Den store arkitekten av alt" forsvinner 10 000 år før denne historien begynner, etterlater hun et testamente til sine sju

bestyrere. Bestyrerne må la testamentet styre setning for setning, og ordene inneholder nøkkelen til universet, slik vi og tenåringen Arthur Penhaligon kjenner det. Første bok er *Mester Mandag*, og andre bok er *Grim Tirsdag*. Bøkene bør leses i rekkefølge! Etter møtet med Grim Tirsdag får ikke stakkars Arthur hvile. I sykehussengen finner han en invitasjon fra Forlist Onsdag. Det er ikke nødvendig å svare, og transporten er allerede besørget. Denne gangen fraktes Arthur sjøveien tilbake til huset for å beseire enda en av dets herskere. Serien er absolutt noe for oss som liker fantasy – uavhengig av alder.

GUTTEN I DEN STRIPETE PYJAMASEN

av John Boyne

"Hvem er alle de menneskene bak det lange gjerdet, tenkte Bruno da han stod i vinduet og så ut. Overalt var det mennesker i stripete pyjamas, unge og gamle, som gikk, kjørte trillebærer eller marsjerte med spader på skuldrene." Bruno er en gutt på ni år som flytter med familien sin fra Berlin til et sted som heter Alt-Trist. De flytter fordi faren har en viktig jobb. I boka følger vi Bruno i en hverdag han ikke har forutsetninger for å forstå: Hvorfor er tjeneren deres lege? Hvorfor er det så mange soldater hjemme hos dem? Hva skjer med alle dem bak det brune gjerdet? Bruno går på oppdagelsesferder, og en dag møter han Shmuel, en gutt på samme alder, men på den andre siden av gjerdet. Guttene utvikler et vennskap til tross for at de er atskilt. Når faren til Shmuel forsvinner, vil Bruno være med å lete. Han kryper under gjerdet og inn til Shmuel og tar på seg en stripete pyjamas lik den Shmuel har ... Boka gir en sjelden leseopplevelse. Et dramatisk tema blir uskyldig skildret gjennom to gutters vennskap. Ingen store ord, ingen dramatiske beskrivelser, men likevel med et intenst og medrivende engasjement.

JON DEMON
av Reidar Kjelsen

Jon Demon er etterlatt av sin far, Gamle-Eirik, i et lite hull under jorden.

Sammen med et skap, jævelskapet, som han har fått klar beskjed om ikke å røre. Etter noen hundre år i kjedsomhet klarer ikke Jon å holde seg lenger, og ut av skapet kommer en automagisk melding! Boka *Jon Demon* skildrer oppveksten til en søt liten jævel. Dette er en dannelsesreise for en demon som starter livet sitt i et hull, og som graver seg opp mot verden på jakt etter noen å plage. Boka er humoristisk, og Reidar Kjelsen leker med språket og tøyer grensene ved å tøysse med tabuord. Bakerst i boka er det en liste med "Bortforklaringer", hvor også ordboksjangeren får gjennomgå. Her står det for eksempel "Spydig: Litt spissere enn nødvendig". Boka er lekker med frydefullt groteske illustrasjoner.

Dette skriver Eirik, 13 år, om
RUNESTEINEN

av Anette Riise Hanssen:

Boka handler om Skjalg og Tryms reise til menneskeverdenen for å finne Allrunesteinen.

Det er Odins stein som kan svare på alt. Denne skal de bytte mot å få faren til Skjalg hjem fra Hel. Under denne ferden møter de svartalver, som er slemme dverger, og mange andre farer. Men de blir lurt av Loke, som er halvt jotne og halvt gud. Han lurar Skjalg og Trym til å finne steinen som han vil stjele, og hvordan dette går, finner du bare ut hvis du leser boka. Jeg syntes at boka var fengende. Da jeg begynte på boka, ble jeg bare mer og mer fanget. Jeg leste hele tiden p.g.a. den var så spennende. Det er ei bok som passer både for barn og ungdom. Har du tenkt å lese ei bok, så vil jeg anbefale denne.

GRAVBØYGEN VÅKNER
av Sigbjørn Mostue

Espen reiser på sommerferie til morfarens gård. Onkelen har tatt over gårdsdriften, for folk mener at morfaren har begynt å bli

senil. Under et uvær finner Espen en magisk nøkkel som åpner for en ny dimensjon: Ikke bare kan trær og dyr snakke, her finnes det også nisser, tusser, alver og skrømt. Store farer truer denne vanligvis usynlige dimensjonen, og det var slett ikke tilfeldig at det var Espen som fant nøkkelen. En usynlig verden blir truet og trenger en hjelper. Hjelperen kommer, han møter store utfordringer og farer, han tøyer sine egne grenser fysisk, men ikke minst psykisk – og han seirer! Første gang vi møter Espen, står han som passivt vitne til en mobbesituasjon i skolegården. Espen har alltid gått utenom problemene, og han vegrer seg også for å ta på seg den store oppgaven han blir tildelt. Espen har svakheter som det trolig er lett å kjenne igjen, og i løpet av boka utvikler han seg fra taper til helt. Historien er både spennende og fantastisk, og i tillegg handler den om vennskap og natur- og kulturvern. Teksten spiller sterkt på Ibsens *Bøygen*-metaforikk. Boka vant *Arks barnebokpris* i 2005 og er den første boka i trilogien *Alvetegnet*.

LANDET ALLTID RAUDT

av Ragnfrid Trohaug

Hissigproppen Bjørn ser raudt og hamnar i Landet Alltid Raudt etter eit raseriutbrot. Landet Alltid Raudt er eit land i ruinar, styrt av tyrannen gamle Aron, som sykklar rundt og leitar etter ting å øydeleggja. Aron vil inn i vår verd, og Bjørn kan fungera som ein portal fordi han ikkje klarer å kontrollera sinnet sitt. I vår verd leitar venninna Runa etter Bjørn.

Både Bjørn og Runa er outsidersar, og medan Bjørn blir helt i ei anna verd, er Runa heltinna i vår verd. I boka har desse kvar sine handlingsliner og kvar sine kapittel, som likevel er fletta tett saman. Begge legg ut på reiser: Bjørn i Landet Alltid Raudt og Runa i bymiljøet, og begge gjennomgår ei personleg utvikling. Sinnet til Bjørn er ei kraft som det vonde ønskjer å utnytta, og målet med reisa – og temaet i boka – er å læra å temma sinnet. Boka har ein open slutt som gjev lesarane håp: Det er mogleg å læra å kontrollera sinnet sitt. Boka har mange parallellar med Gro Dahle og Svein Nyhus' biletbok *Bak Mumme bor Moni* (2000), og det kan vera interessant å lesa dei i samanheng.

Fantasyllitteratur

Opp gjennom årene har fantasy ofte blitt sett på som mindreverdige litteratur, selv om det finnes fantasy som går inn i den kanoniserte litteraturen, for eksempel *Nils Klimbs reise* av Ludvig Holberg, *Odyséen* av Homer, *Brødrene Løvehjerte* av Astrid Lindgren og *Alice i eventyrland* av Lewis Carroll. Mange har opplevd at det var flaut å si *Ja, jeg har lest Ringenes Herre!* Nå har fantasy derimot blitt ganske trendy. Sjangeren har en stor leserkrets, og forlagene gir ut mange nye titler hvert år, både norske og oversatte. Dette ser vi tydelig også i barne- og ungdomslitteraturen.

Gutter blir ofte karakterisert som fantasylesere, men det er ikke bare gutter som leser fantasyllitteratur. Og langt ifra alle gutter liker sjangeren. Valg av lesestoff er like individuelt blant gutter som blant voksne. (Dette kan dere blant annet lese mer om i undersøkelsen ”Jeg leser aldri – men jeg leser alltid! Gutter som lesere og som bibliotekbrukere”, Lesesenteret 2005.) Både jenter og gutter, voksne og barn, leser fantasy, og noen fantasybøker blir lest av både barn og voksne.

En rekke søskensjangerer går inn under samlebetegnelsen fantasyllitteratur. Vi kan for eksempel skille mellom fantasy, fantastisk og historier med fantastiske innslag. I tillegg kommer science fiction og eventyr.

Fantasy er kjennetegnet ved et eget og selvstendig univers, som for eksempel i *Ringenes Herre* av Tolkien. Universene vi møter i fantasybøkene, representerer i seg selv det normale.

Om det finnes alver eller troll der, eller om vannet er gult, så er det normaltstanden som skildres. Disse selvstendige universene bygger gjerne på vårt univers, som en referanse eller en kommentar, men i fortellingene og for figurene som lever der, er vårt univers ikke-eksisterende. I elevbiblioteket er det én fantasybok: *Hermelinen* av Lene Kaaberbøl. Dette er bok nummer to i *Historia om Katriona Trivallia*. Forfatteren gjør greie for universet ved hjelp av kart og beskrivelser av landet Breda og folket der. Vi får høre om styresett, folketro, magi og språk.

I **fantastikken** finner vi universer som er parallele med vår egen verden, som for eksempel i *Narnia-serien* av C.S. Lewis. Her eksisterer vår verden ved siden av én eller flere andre verdener, og ofte finnes det én eller flere portaler, eller dører, mellom verdenene. Det finnes ingen grenser for hva som kan fungere som portal, men noen ganger finnes det regler for hvem som kan bruke portalen, og hvordan den kan brukes.

Det er beskrevet i dette diktet *Instruksjoner* av Neil Gaiman:

Rør ved treporten i veggen du aldri
har sett.
Si "Om du tillater" før du åpner slåen,
gå gjennom,
følg gangstien.
En liten rød metalldjevle henger på den
grønmalte
ytterdøren,
som en dørhammer,
ikke rør den; den vil bite av deg fingrene.
Gå gjennom huset. Ikke ta noe. Ikke spis
noe.
Men, hvis en skapning sier at den sulter,
mat den.
Hvis den sier den er skitten,
vask den.
Hvis den roper at den har vondt,
hvis du kan,
lindre smertene.
Fra hagen bak vil du kunne se den
ville skogen.
Den dype brønnen du går forbi fører til
Vinters
verden;
det er et annet land på bunnen av den.
Hvis du snur her,
kan du gå tilbake, trygt;
du vil ikke miste ansikt. Jeg vil ikke synes du
er feig.

(Diktet kan leses i helhet på *The Endicott Studio/Coffeehouse* (www.endicott-studio.com), som samler dikt fra *Journal of Mytic Arts*.)

I elevbiblioteket er det fem fantastiskbøker. I *Når den tredje månen kommer* av Sissel Chipman er portalen en sirkel av steiner med symboler på og et trylleformular. Forutsatt at man finner denne "oppskriften", kan hvem som helst bruke portalen. Men ikke hvis man har drukket vann fra en nordrennende bekk eller spist fruktene av et rognetre. *Runesteinen* av Anette Riise Hanssen har sin forankring i norrøn mytologi, hvor overgangene mellom de ulike verdenene er beskrevet. I *Forlist Onsdag* av Garth Nix kommer det et hav med et skip og henter hovedpersonen Arthur inn i den andre verdenen. Det at Arthur sitter i en seng inne på et sykehus, er ikke noe hinder, for han har mottatt en invitasjon fra den andre verdenen, og da er det forventet at han innfinner seg. Men Arthur må finne nøkkelen for å komme seg tilbake til sin egen verden igjen. I *Gravbøygen våkner* av Sigbjørn Mostue er portalen en mer tradisjonell nøkkel, Edelåpne, som åpner blikket for en verden som ligger i vår egen verden. Og i *Landet Alltid Raudt* av Ragnfrid Trohaug er det hovedpersonen selv, Bjørn, som er den ettertraktede portalen mellom to verdener.

I historier med fantastiske innslag oppstår fantastiske soner i vår egen verden, eller vi møter skikkelser med magiske egenskaper, som hekser, trollmenn, vampyrer eller alver, i vår egen verden. Det er seks historier med fantastiske innslag i elevbiblioteket: *Fuglefangartreet* av Torvald Sund, *Den gangen vi fanget en Bengel* av Lise Männikö, *Lucindas hemmelighet*, bok nummer tre i *Spiderwick-kronikene*, av Tony Di Terlizzi og Holly Black, *Edderkoppkrigen* av Anders A. Johansen, *Engletyven* av Eve-Marie Lund og *Salamanderens tårer* av Peter Dickinson.

Forfatterne av *Spiderwick-kronikene* går langt for å overbevise leserne om at det finnes magiske vesener i vår verden. Hver bok innledes med brev til leseren fra forfatteren Holly Black, hvor hun argumenterer for at det finnes mer enn vi aner. Innledningen inneholder også et håndskrevet brev fra hovedpersonene til forfatterne – en ”overlevering” av den opprinnelige kroniken. Og i den tredje boka er baksideteksten dekket av en advarsel fra tante Lucinda: ”Jo mer du vet, desto større fare befinner du deg i”. Ved å appellere direkte til leseren styrker forfatterne illusjonen av en historie hentet fra virkeligheten. I *Lucindas hemmelighet* finner vi også en fantastisk sone i vår verden. Et gammelt kart fører hovedpersonene til alvenes tilholdssted: et magisk skogholt som er umulig å finne – eller forlate – hvis ikke alvene tillater det.

I science fiction-litteraturen skildres vårt eget univers i framtiden. Det er mulig å se på *Historia om Katriona Trivallia* av Lene Kaaberbo som en framtidssisjon:

Bredas historie tek til i ei mørk og kald tid, i skuggen av ein katastrofe. I Breda lærer barna at mannen ein gong gjorde seg til herre over jorda, og over plantene og dyra. Han bygde husa så høge at dei skrapa mot skyene. Han tamde elvane og reid på vinden, og orda hans kunne høyrast heilt til stjernene. Om det så var livet sjølv, så pela han det frå kvarandre og sette det saman slik han ville ha det, og skapte dyr og planter som ingen før hadde sett. Han hadde stor makt, og han trudde at det alltid skulle vere slik. Men det gjekk gale. Hava steig og øydela byane til mannen. Sola forsvann bak tett tåke, og til slutt kom isen og tok dei gamle landa. Mange døydde, og dei som overlevde, måtte flakke heimlause rundt, plaga av svolt og kulde. Det var som om jorda sjølv hadde støytt menneska frå seg og ikkje lenger ville vite av dei.

Dette utdraget har klare paralleller til vår verden og den tiden vi lever i nå: skyskrapere, vannkraftverk, flyreiser, radiosignaler og genteknologi. Forfatteren skriver om en naturkatastrofe, og etter denne, etter vår tid og vår verden, oppstår Breda: et kvinnestyrte middelaldersamfunn med innslag av magi.

Eventyrene har særegne karakteristiske trekk som norske skoleelever er godt kjente med. Det finnes ingen eventyr i elevbiblioteket, men det finnes eventyrtrekk i mange av bøkene. I siste del av dette heftet er det en presentasjon av bildeboka *Ulvene i veggen* av Neil Gaiman og Dave McKean. Denne boka er bygd opp som et eventyr – et eventyr av den sorten som får oss til å se under sen-gen før vi legger oss. Eller rettere sagt: som får oss til å legge øret mot veggen.

Det at litteratur karakteriseres som fantasy-litteratur, trenger ikke å bety at historiene er fulle av magi. Noen ganger er det mye magi i fortellingene, andre ganger kan vi så vidt ane noen magiske innslag. Fantasy litteraturen har først de senere årene fått innpass i norske skoler, og da som et ledd i stimuleringen av leselyst. Sjangeren er sterkt preget av intertekstualitet, det vil si at forfatterne ”låner” fra andre fortellinger, bøker, sjangrer og verdener. Erfarne lesere vil gjenkjenne dette, men gjenkjenningen er ikke en forutsetning for gode leseopplevelser. Fantasy anklages fremdeles av mange for å være formelaktig, og noen fantastiske fortellinger er forutsigbare gjentakelser av gamle mønstre – som det gode mot det onde. Men fantasy er også en sjanger i utvikling.

”Og snart kommer jeg og **tar** deg ...”

Vi er stadig på jakt etter nye bøker som kan fenge barn, både gutter og jenter. Vi vil jo så gjerne gi alle elever gode leseopplevelser, slik at de får lyst til å lese mer, mer, mer! Særlig er vi på jakt etter bøker som fenger gutter. I utgangspunktet mener vi at gode bøker ikke skal begrenses til én gruppe lesere; bøker kan ofte passe både til gutter og jenter, og variasjoner i bokvalg er preget av mye annet enn kjønn. Siden leseundersøkelser viser at gutter leser mindre og dårligere enn jenter, er vi likevel opptatt av å bli kjent med litteratur som gutter trives med. Som litteraturformidlere trenger vi et bredt repertoar å velge ut fra for å komme gutters lesing i møte.

Serien om Alex Rider er bøker vi har erfart at mange gutter trives med. Noen ganger er det formidlingen, fortellinger rundt boka eller forfatteren som er avgjørende for om boka frister til lesing. Her er litt mer om romanfiguren Alex Rider og forfatteren Anthony Horowitz som kan støtte formidlingen av bøkene. *Kanskje kan dette ”brevet” også brukes som motivering?*

TIL DEG SOM LIKER ACTION OG SPENNING...

Denne historien er helt sann. Forfatteren Anthony Horowitz fortalte den selv på en høytidelig konferanse i Stavanger hvor hundrevis av mennesker var samlet. Da forteller en ikke løgner, gjør en vel? Ikke fra en talerstol, ikke foran mange folk, da er det sannheten som blir fortalt, ikke sant?

Han fortalte om noe han hadde gjort. Om noe han hadde skrevet. Ikke i bøkene sine, men i et brev til ei jente og moren hennes. Nei forresten i to brev ...

En dag fikk Horowitz et brev fra en meget bekymret mor. Han måtte slutte å skrive slik han gjorde. Slutte med disse farlige bøkene som fikk barn til å bli reddet. Slutte med å skremme barn. Forfattere skal vel ikke gjøre slik at barn ikke får sove om nettene? Gjøre dem livredde?

Horowitz sendte et svarbrev til den bekymrede moren: "Jeg beklager så mye hvis datteren din er blitt oppbrakt over innholdet i boka mi," skrev han. "Det har aldri vært min mening å skremme leserne mine." Han skrev mye mer også, det ble et langt brev som han håpet ville bidra til at datteren ikke skulle være så redd lenger, og at moren skulle slippe å bekymre seg for at datteren ikke torde å sove om nettene.

At han ville skrive et slikt brev, tenkte jeg mens han fortalte. Det var jo på en måte å fornekte bøkene sine. Skriver en spenningsbøker, er det jo helt fantastisk at noen blir så reddet at de ikke får sove. Det viser jo at det er ei spennende bok! Jeg hadde knapt tenkt tanken ferdig før fortsettelsen kom.

Noen uker etter kom det et nytt brev fra denne bekymrede moren. Nå var hun rasende. Sinte ord slo imot Horowitz mens han leste. Det hadde tatt litt tid før moren og datteren hadde fått med seg det egentlige budskapet i brevet: Horowitz hadde laget en skjult kode i brevet. Hvis du leste første bokstaven i hver linje, var det dette budskapet som kom fram: "snart kommer jeg og tar deg."

Det hadde jeg ikke forventet, at han torde. Selv om jeg likte at han ikke la seg flat for moren, var jeg overgitt over at han virkelig hadde gjort dette. En voksen mann, forfatter, dette var vel å gå for langt, var det ikke?

Han var ikke ferdig med fortellingen. Bare hør på denne avslutningen: Igjen sendte han et brev, denne gangen til datteren. Igjen beklaget han; han hadde tenkt at dette skulle være en skremmende spøk, det var leit at han bare hadde bidratt til å skremme jenta enda mer. Denne gangen lot jeg meg ikke lure. Hva var det han hadde gjort nå? Likevel ble jeg litt satt ut da han avslørte det siste trekket. Koden var lik, men budskapet? Hvordan hadde du reagert på dette: "og da dreper jeg deg også".

Hilsen en som liker action og spenning

Forfatteren Anthony Horowitz kommer fra England. Han har et langt og variert forfatter-skap bak seg, han skriver bøker for barn og voksne, sangtekster og TV-serier. Blant annet har han skrevet manus til krimserien om politi-inspektør Foyle (*Foyles war*) som har gått på NRK 1.

HISTORIEN OM ALEX RIDER

Når Anthony Horowitz skriver, bruker han personer han kjenner, som utgangspunkt for karakterene i bøkene. Det kan være lærere han har hatt på skolen, naboer eller den forferdelige bestemoren sin. Romanfiguren Alex har mange karaktertrekk fra en gutt i forfatterens omgangskrets. Han snakker flere språk, driver med kampsport og liker action og spenning. Denne gutten heter til og med Alex. Romanfiguren Alex Rider har også klare trekk fra James Bond, den verdenskjente agent 007. Hovedgrunnen til at nettopp Alex Rider så dagens lys, hadde nemlig ikke så rent lite å gjøre med den velkjente agenten. Skuespillerne som har spilt James Bond, er etter Horowitz' oppfatning altfor gamle. Agent 007 burde være en rolle for en ungdom. Dermed var ideen til spenningsserien unnfanget.

Alex Rider er en fjorten år gammel gutt som ganske ufrivillig blir en av spionene til den britiske etterretningsorganisasjonen MI6 – The Secret Intelligence Service. Alex er en spesiell gutt, med sterk personlighet og psyke. Han er intelligent og har stort vågemot. Alex vokste opp hos onkelen, som selv var agent. Onkelen ble drept, og moren og faren har han aldri sett; de døde i en flyulykke da han var ganske liten. Så Alex er også en ensom gutt med et sterkt ønske om å finne ut mer om familien sin. Det er gjennom MI6 han blir viklet inn i alle de farefulle oppdragene som er beskrevet i de seks bøkene som er utgitt til nå: *Stormbreaker* (2003), *Point Blanc* (2003), *Skeleton Key* (2004), *Eagle Strike* (2004), *Scorpia* (2005) og *Ark Angel* (2006). Vi blir vitne til kriminalitet, korrupsjon og farlige spill hvor det dreier seg om makt, posisjon og penger. Gang på gang blir Alex utsatt for prøvelser langt utover det fjortenåringene skal kunne make.

I den første boka vil multimilliardæren Herod Sayle forære en Stormbreaker, en revolusjonerende datamaskin, til hver eneste skole i England. Statsministeren, som gikk i samme

klasse som herr Sayle på barneskolen, skal få den store æren av å koble opp alle maskinene på nett samtidig. Med MI6 i ryggen må Alex forhindre overrekkelsen: Det viser seg nemlig at maskinene inneholder langt farligere virus enn datavirus. Også i *Scorpia* er det skolebarn som blir utsatt for dødelige angrep. Den verdensomspennende organisasjon Scorpia driver kriminalitet på høyt nivå og setter i gang et ekstremt spill. De vil ødelegge forholdet mellom USA og England, slik at maktbalansen i verden forandres. Alex opererer i ren James Bond-stil, og på mirakuløst vis blir barna reddet. I den siste boka, *Ark Angel*, er det verdensrommet som er arenaen for kriminelle handlinger. Spenning, action, fantasi og kunnskap er resepten for alle bøkene. Det er lett å bli hekta.

Bøkene om Alex Rider blir av mange karakterisert som useriøs litteratur; de er ikke intellektuelle nok. Den diskusjonen er kanskje i ferd med å dø ut. Serien fikk prisen *Red house childrens Book award* for 2003. Den siste boka i serien ble kåret til *Children's book of the year* i 2006. Anthony Horowitz kommenterer innspillene slik: *I want to write books only to entertain*. I tillegg er bøkene supre å bruke som utgangspunkt for litteraturundervisning, for eksempel for å vise elever hva som gjør ei bok spennende å lese. Bøkene har stadige spenningspunkter som holder intensiteten oppe. Språket er tilpasset kjappe og actionpregede situasjoner, og person- og miljøbeskrivelsene bygger opp rundt en fartsfylt og dramatisk handling. Det er kjekt å lese bøker som klarer å holde en oppadstigende spenningskurve fra begynnelse til slutt.

Les selv og se!

Å være i boka

Leselyst og leseferdighet

Ofte blir leselyst og leseferdighet sett på som to ulike måter å tenke på lesing på. Leselyst assosierer vi gjerne med frivillig, selvstendig og individuell lesing. Det er leselyst vi ser hos elever som leser masse bøker. Leseferdigheter vekker ofte andre assosiasjoner. Da tenker vi gjerne på ytelser og ikke på nytelser. Leseferdigheter måler vi ofte etter hva en elev mestrer eller ikke mestrer. Klarer Eva å lese denne teksten, inneholder den for vanskelige ord eller formuleringer? Er ikke denne boka for kompleks for Even?

Det tjener lesingen at vi ser på leselyst og leseferdighet sammen. Å hjelpe elevene til å bli gode lesere og å gi dem positive leseopplevelser er to sider av samme sak. Det er både gjennom glede og mestring at vi utvikles som lesere. Gode bøker, og bearbeiding av dem, er nyttige redskaper for å fremme både leselyst og leseferdighet hos elever. Når eleven opplever lyst og glede over ei bok, kan dette være en god inngangsport til videre arbeid med teksten. Da kan lærer og elev sammen oppdage og utvide tekstopplevelsen. Ved å vise elevene at bøker kan forstås på flere måter, styrkes leseferdighetene deres.

Litterære analyser til skolebruk

Mange lesesatsinger og leseprosjekter er lesestimuleringsiltak med individuell mengde- eller opplevelselseslesing som mål. Svært få av dem åpner for et ”dypdykk” i bøkene. Mange, både lærere og elever, betrakter bearbeiding av litteraturer som en måte å ”ødelegge” leseopplevelsen på: Må en alltid gjøre noe, skrive eller tegne, snakke og ha meninger om boka en leser – kan ikke boka få være i fred?

Det er mange gode grunner til å følge elevene inn i ei bok og bruke mer tid på å ”være i boka”. En av grunnene er å utvide elevenes leseopplevelser. En annen å øke leseferdigheten deres. Vi må stoppe opp i tekster elevene leser, og la dem være i teksten over tid. Gjennom bearbeiding skapes tekstforståelse. Elevene må lære seg å legge merke til og undre seg over teksten underveis i lesingen. Slike leseferdigheter utvikles gjerne ved en reflekterende lesing – når vi ”er i teksten”. Da kan analysen være med på å skape leselyst.

I dagens skole er det den individuelle leseopplevelsen som råder, i hvert fall på barnetrinnet. På ungdomstrinnet har kanskje analysene i økende grad måttet vike plass for å komme den individuelle lystlesingen i møte. Vi kan spørre oss hvorfor mengdelesing dominerer i forhold til analytisk lesing. Kanskje skyldes det motvilje hos lærere basert på negative opplevelser fra egen skolegang? Minner fra norsktimer hvor litterære verk ble drøvtyd så lenge at leseopplevelsen følt fremmed, og timer hvor læreren stod for tolkningen uten at elevene fikk komme med egne innspill.

Andre årsaker kan være at lærerne ikke kjenner seg trygge innefor barne- og ungdomslitteraturen som finnes. De vet ikke alltid hva ei bok har å by på. Lærere trenger kunnskap for å tolke, vurdere og bruke barne- og ungdomslitteraturen som er tilgjengelig.

Hvordan skal vi ”være i teksten”? Jo, ved å åpne for refleksjoner, både under lesing og i arbeidet vi velger skal følge teksten. Vanlige aktiviteter som det å skrive en bokmelding eller en logg, tegne eller ha ulike samtaler om boka

er gode måter å bearbeide litteratur på – når de inviterer til refleksjoner. Undervisning med reflekterende lesing er krevende, og kjennskap til ulike retninger innenfor litteraturteori kan være til hjelp for læreren.

Litteraturteori som utgangspunkt for bearbeiding av litteratur

Som lærere gjør vi hele tiden valg i undervisningen, også i litteraturundervisningen. Vi velger om og hvordan vi går inn i bøker sammen med elevene. Valgene våre kan ofte plasseres litteraturteoretisk. Vi kan grovt snakke om fire ulike litteraturlitnæringer som har utviklet seg i takt med samfunnet rundt. Det er forfatterorientert, samfunnsorientert, tekstorientert og leserorientert tilnærming. Den leserorienterte tilnærmingen er viet størst plass siden det er klare likheter mellom leserorientert tilnærming, utvikling av leseferdigheter og dagens konstruktivistiske læringssyn. I litteraturlisten er det henvisninger til flere litteraturteoretiske bøker som denne korte presentasjonen tar utgangspunkt i.

Forfatterorientert tilnærming har forfatterens liv og dikning som utgangspunkt for den litterære analysen. Det er ofte på denne måten litteraturen blir presentert i litteraturhistorien. Metoden blir ofte kalt historisk-biografisk fordi den historiske perioden og forfatterens liv blir brukt for å forklare teksten. En svakhet med metoden er at den ikke tar høyde for at teksten kan inneholde ting forfatteren ubevisst har lagt inn.

Tekstorientert tilnærming omfatter flere metoder som drar i litt ulike retninger. Felles for dem alle er at de ser på språklige virkemidler for å forstå teksten. Retningene innenfor tekstorientert tilnærming setter boka som kunstverk i sentrum, og de skaper bevissthet om språklige virkemidler som finnes i tekstene. Når vi jobber med for eksempel miljø-, person- eller spenningsskildringer, bruker vi en tekstorientert tilnærming. Det samme gjelder når vi ser på ortografi, tegnsetting, ordforråd og bruk av ulike setningskonstruksjoner.

Samfunnsorientert tilnærming legger samfunnet med alle sine strukturer til grunn for hvordan litteraturen skal forstås. Strukturer i teksten henger sammen med strukturer i samfunnet, ideologier, tenkemåter og maktstrukturer. Marxistisk metode og litteratursosiologisk metode er retningene innenfor samfunnsorientert

tilnærming. Den samfunnsorienterte tilnærmingen til litteratur ser også på litteraturens plass som samfunnskommentator. I bøkene *Shauzia*, *Hitlers datter*, *Frille fra eventyrland* og *En søster i skapet* fra Elevbiblioteket har forfatterne brukt dette grepet. Dersom vi setter bøkene vi leser, i sammenheng med elevenes hverdag, bruker vi også en samfunnsorientert tilnærming.

Leserorientert tilnærming har leseren i sentrum. Leseren utvikler selvinnsett og forståelse av mennesker og samfunn rundt seg gjennom subjektive tolkninger. Dette er en prosess som leseren er aktiv i forhold til, og han eller hun kan selv vektlegge det som oppleves som relevant i teksten. Etter hvert er det utviklet teorier om hvordan leser, tekst og kontekst inngår i meningsskapende prosesser, med leseren som sentreringspunkt.

Leser-respons-metoden er en retning innenfor det leserorienterte perspektivet. Leseren blir medleser og meddikter, og analysen bygger på det leseren anser som relevant. Det er særlig to teoretikere som har gjort seg bemerket her, Wolfgang Iser og Umberto Eco. Iser ser på den trykte teksten som uferdig, den inneholder ”tomme plasser” som leseren kan fylle med sine egne mentale bilder. På den måten konstruerer leseren selv meningen under lesingen. Umberto Eco beskriver lesing som en vandring i fortellingens skoger. I skogen er det mange stier; noen er merket, andre er umerket. Når vi leser, mener Eco, leder teksten oss i forskjellige retninger. De merkede stiene er de tekstlige elementene vi finner, de umerkede stiene er de valgene vi gjør på bakgrunn av egne erfaringer.

Kritikken mot leserorientert tilnærming har vært at den lett kan la leseopplevelsene forbli subjektive. Det kan virke som om enhver lesers tolkning er like god, og at tolkningen er udiskutabel. Dermed kan teksten framstå for leseren som om den bare kan tolkes på den måten leseren selv oppfatter den. Men en tekst er ikke statisk, den kan framstå som ulik for forskjellige lesere, og den vil også være annerledes når den leses på ny av den samme leseren.

Det er også interessant å diskutere hvorfor den enkelte leser slik eller slik. Både leseren og teksten befinner seg i sosiale rom og er påvirket av det som rører seg der, og dette kan beskrives som stemmer som ønsker å posisjonere seg i forhold til hverandre. Jon Smith er opptatt av de

ulike stemmene som er i undervisningsrommet – eleven, læreren, teksten, konteksten – og av dialogene som oppstår mellom disse. Et slikt dialogisk syn på lesing er i tråd med et sosio-kulturelt perspektiv der leser og undervisning fungerer i et samspill og er avhengige av hverandre for å utvikles. Gjennom samspillet av ulike stemmer, i dialoger, blir den litterære forståelsen utviklet og utvidet. Dette samsvarer også med et konstruktivistisk syn på læring der hver elev selv må bygge opp sin egen kunnskap.

Den leserorientert tilnærmingen har klare fellestrekk med nyere teorier om leseforståelse. Der blir også forståelsen beskrevet som en prosess som utvikler seg gjennom samspillet mellom de samme partene (leseren, teksten og konteksten). Det forutsetter en aktiv leser som blant annet klarer å kalle fram bakgrunnskunnskaper, stiller seg spørsmål under lesingen, klarer å gripe hovedideen og oppsummere innholdet i tekster. En leser som bruker egne erfaringer og holder dem opp mot det som er nytt, og på bakgrunn av dette gjør seg opp egne meninger. Videre framheves evnen til refleksjon og dialog med både mennesker og tekster som to kjennetegn ved en god leser. Både innenfor lese teorier og leserorientert litteraturtilnærming står den aktive og deltakende leseren i sentrum, likeså at dialogen og refleksjonen er nødvendige ”samarbeidspartnere” for å utvikle forståelse.

Selv om litteraturteorier gir oss gode grep på litteraturtilnærming er det likevel alltid samspillet mellom boka, leseren og undervisningen som må være avgjørende for litteraturundervisningen i undervisningsrommet. Kjennskap til litteratur-

teori er til hjelp, kjennskap til leseren likeså, og på samme måte vil kjennskap til gode pedagogiske grep være avgjørende for kvaliteten på undervisningen. Samtaler om litteratur er et slikt grep.

Litterære samtaler

Kompetansemålene etter 7. årstrinn fra Kunnskapsløftet gir oss innspill til samtaler om litteratur:

- **MÅL** for opplæringen er at eleven skal kunne drøfte og vurdere skjønnlitterære tekster med utgangspunkt i egne opplevelser og med forståelse for språk og innhold
- presentere egne leseerfaringer fra skjønnlitteratur og fagbøker, skriftlig og muntlig
- presentere egne tolkninger av personer, handling og tema i et variert utvalg av barne- og ungdomslitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk
- lytte til andre, uttrykke og grunngi egne standpunkter og vise respekt for andres
- bruke erfaringer fra egen lesing i skjønnlitterær og sakpreget skrivning

Samtalene om litteratur i undervisningsrommene er nok veldig varierte hva innhold, hensikt og hyppighet angår. Hva er det viktig å gripe fatt i i litterære samtaler, og hvordan skal vi få det til? Gode litterære samtaler er viktige av flere årsaker, ikke minst er de en arena for å skape lese lyst og utvikle leseferdigheter. Gjennom samtalene utvikles elevenes metaspråk om bøker, tekst og lesing. Når samtaler foregår mellom likeverdige parter, opplever elevene at de både må gi og ta. De må dele sine erfaringer med andre, og de må høre på hva andre har å si. Gjennom observasjoner, innspill og respons utvikles elevens kommunikative ferdigheter, og samtalepartnere fungerer som støttende stillas for hverandre.

Det er mange ting som må klaffe for at samtalene skal bli fruktbare og lærerike for alle elevene. Lærers kjennskap til litteratur og et ønske om

å formidle den er en forutsetning. Kunnskap om litteraturtilnæringer og litterære analyser gir god støtte. Det samme gjør kunnskap om elevenes leseerfaringer. Samtaleformene er mange, og vi bør variere mellom både uformelle og formelle samtaler. Dessuten kan vi variere mellom samtaler i hel klasse, i grupper, samtaler hvor læreren er pådriveren, eller samtaler elevene imellom. Uansett hva slags samtaleform eller organisering en velger, bør læreren gi tydelige mønstre for hvordan samtalen kan gjennomføres.

Den lille samtalen om litteratur er uformell og utspiller seg der og da. Hverdagssituasjoner gir mange og ypperlige anledninger til å snakke om leseerfaring og leseopplevelser: *Hvilken bok leser du nå – hvordan er den?, Du kan tro at jeg leste noe trist i avisen i går, Jeg tror denne boka passer til deg, fordi ...* Spørsmål læreren stiller elevene for å skaffe seg kunnskap om leseerfaringen deres, er også en del av denne lille samtalen om litteratur. Det er bare fantasien og leseinteressen som setter begrensninger for hva samtalen kan inneholde. Elevene må ikke få en forståelse av at det finnes riktige eller gale svar, det skal være en samtale som åpner for meddelelse av leseøst og leseopplevelse.

Læreren har mulighet til å danne mønstre og holdninger hos elevene, til å få dem til å snakke sammen om bøker, eller andre tekster, og lesing. Undersøkelsen *Jeg leser aldri – men jeg leser alltid! Gutter som lesere og bibliotekbrukere* fra 2005 (www.lesesenteret.no) viser nettopp fraværet av samtaler om bøker og lesing hos guttene. Skal vi få elevene våre, jenter og gutter, til å snakke om litteratur med hverandre, kan den lille samtalen være et godt grep. Ved å åpne opp for uformelle samtaler om litteratur modellerer læreren en grunnholdning til litteratur og lesing: Leseopplevelser er noe vi prater med hverandre om ...!

Den store samtalen om litteratur er strukturert og målrettet. Målrettet på den måten at det er en plan over innhold, tanker om retning, og at den gir muligheter for alle til å delta. Den store samtalen om litteratur krever, som så mye annet, en lærerrolle som stimulerer til refleksjon og meddelelse. Den trives best i undervisningsrom hvor dialogen mellom lærer og elever er mellom parter med gjensidig respekt for hverandres synspunkter. Den kan beskrives som en læresamtale hvor alle deltakerne erfarer noe

nytt om teksten de samtaler om. Det kan være andres tanker, erkjennelser eller måter å forså ei bok på.

Motstykket til en slik **læresamtale** er en **lærer-samtale**. Her er det læreren som dominerer, og elevene deltar på lærerens premisser. Læreren stiller spørsmål som elevene svarer på, mens læreren evaluerer det hele. I slike "samtaler" er det lett for læreren å bruke vurderingskriteriene rett og galt. Da kan det være vanskelig å engasjere elevene i konstruktive diskusjoner. Har læreren en vurderende holdning under samtalen, skal det mye til for at elevene opplever samtalen som en måte å lære på. Samtidig kan det være betimelig å spørre: *Tør vi lærere å åpne for alles meninger om litterære verk? Har elevene et språk de kan bruke for å snakke om bøker? Har elevene kriterier for å snakke om bøker utover det at de er "kjekke" eller "kjedelige"?*

Vil vi ha gode samtaler, må elevene lære hvordan gode samtaler skapes og gjennomføres. Da kan det være godt å ha mønstre på gode samtaler. Skarøhamar skisserer spørsmål som åpner opp for dialog mellom elever og lærere. Spørsmålene gir rom for identifikasjon og refleksjon, samtidig som de gir rom for at litteraturen aktualiseres ved at problemstillinger kan overføres til elevens eget liv. Spørsmål som *Hva ville du ha gjort når ...?* eller *Hvordan hadde ditt valg vært hvis ...?*, inviterer elevene til å identifisere seg med personer i teksten. Refleksjonsspørsmål kan også vende seg mot både handling og språk. *Hvordan skaper forfatteren spenning? Hvorfor tror du at ...?* Overføringsspørsmål knytter forbindelse mellom fiksjonen, det oppdiktede, og vår egen virkelighet: *Har det du leser nå, noe å si for deg og ditt liv?*

Strukturerte samtaler om litteratur kan med stort utbytte gjennomføres i mindre grupper. Dette er en krevende måte å jobbe på, og det er nødvendig med tydelige og velkjente rutiner. I litteraturlisten er det flere forfattere som utdyper arbeidet med elevsamtaler i grupper. Enten det beskrives som lesesirkel, bokprat, bokdiskusjon, post-it-samtale eller rollesamtale, er ønsket å gi elevene ferdigheter til å "være i boka" og kunne snakke sammen om det de leser og erfarer.

Lesesirkler og rollekort i litteratur- og leseopplæringen er kjent fra USA, Australia og New

Zeeland, og arbeidsmåtene begynner å få godt feste i norsk skole. Å dele elever inn i små grupper som leser felles tekst og samtaler om den etterpå, er etter hvert blitt en velkjent måte å organisere litteraturundervisning på. Både i litteraturformidlingen og i leseopplæringen er det positive erfaringer med lesesirkler; samtalen mellom elevene blir en læringsarena hvor kunnskap og refleksjoner utvikles og deles.

En samtale med rollekort må være godt forberedt for å lykkes. Det er en fordel at læreren setter sammen elever med like leseferdigheter. Elevene må være kjent med rollene før de skal prøve seg ut på egen hånd, og de må være innforstått med enkle regler for hvordan man skal snakke sammen i elevgrupper: Alle skal ha innspill og få presentere dem etter tur, de må høre på hverandre uten å avbryte, ha egne meninger som de må kunne begrunne, ikke gjøre narr av andres meninger, men komme med konstruktive innspill.

Lesesirkelen organiseres ved å gi elevene klare oppaver både mens de leser, og under samtalen de gjennomfører i etterkant. Oppgavene kan gis muntlig, de kan skrives på tavla, eller de kan skrives på egne rollekort. Rollekortene fungerer som støttende stillas under lesingen og under samtalen etterpå. Rollene vil variere avhengig av hvilke måter du som lærer ønsker at eleven skal gå inn i teksten på, fra de enkle som bygges rundt spørreordene *hva, hvordan, hvorfor, hvem* eller *hvilke*, til de mer krevende hvor litteraturtilnærmingen krever eksakt kunnskap – som det å beskrive temaer, gjenkjenne tekstens strukturer, finne særtrekk ved forfatterens skrivemåte,

se nærmere på miljø-, person- eller spennings-skildringer. Oppgaver på rollekortene kan også hentes fra kompetansemålene i Kunnskapsløftet, være elementer fra ulike litterære tilnæringsmåter (forfatter-, samfunns-, tekst- eller leserorientert), eller det kan være elementer vi henter fra nyere leseteorier – eller en blanding av disse. Ofte vil det være litt fra flere tilnæringsmåter, slik det er på de rollekortene vi presenterer her:

- **OPPLYSEREN** skal beskrive et avsnitt i teksten som skaper bilder i leserens hode.
- **KOBLEREN (eller veveren)** skal koble den nye teksten opp mot noe han kjenner fra før.
- **AVSNITTSGUIDEN** skal finne et avsnitt fra teksten som han ønsker å framheve.
- **ORDKUNSTNEREN** skal finne ord som han mener må framheves – det kan være nye ord, vanskelige ord osv.
- **REGISSØREN (eller ordstyreren)** skal hjelpe gruppen å komme i gang med og gjennomføre samtalen. Han har også ansvar for å oppsummere samtalen.

I den siste delen i heftet kan dere lese om bruk av lesesirkler og rollekort i undervisningsrommet.

*Rollekortene finnes på bokmål og nynorsk.
De kan lastes ned fra www.lesesenteret.no.*

ROLLEKORT

Bok i bruk

AVSNITTSGUIDE

Du skal finne avsnitt i forteljinga som du vil lesa på nytt for gruppa.

Det kan vera noko som er morosamt, trykkjende, overraskande, skremmande eller spennende.

Kva vel du?

Bok i bruk

KOPLAR

Du skal finne eit avsnitt eller eit stykke i historia som minner deg om noko som:

- har hendt deg
- du kjenner igjen
- du har sett før
- du har høyrte om før
- du har lese om tidligare

www.lesesentere.no

Bok i bruk

OPPLYSAR

Du skal beskriva det avsnittet i historia som skaper eit bilete inni hovudet ditt.

Det kan vera ein person, eit miljø, ei hending, eit spennande avsnitt eller noko anna....

Bok i bruk

REGISSØR

Du skal stilla spørsmål, slik at du hjelper gruppa til å koma i gang med diskusjonen.

Spørsmålå kan starta med:

- Kva.....
- Korfor.....
- Kva synest du.....

Til slutt skal du oppsummera samtalen.

www.lesesentere.no

Bok i bruk

ORDKUNSTNAR

Du skal leita etter dei orda i forteljinga som kan vera:

- nye
- vanskelege
- merkelege
- morosame
- interessante
- viktige

Kva side fann du dei på?

www.lesesentere.no

Boka i bruk

I det følgjande presenterer me ulike bøker i bruk. Desse presentasjonane er ikkje meint som ei normativ eksemplifisering av korleis du skal arbeida med litteratur i undervisningsrommet, men meir som ei inspirasjonskjelde og ein idébank. Nokre av presentasjonane er svært enkle, mens andre krev meir, både av læraren, elevane og tidsressursane.

Felles for alle bøkene i bruk er at dei kan fungera som sosiale bindeledd i gruppa. Anten det er læraren som les høgt frå ei bok, eller det er elevane sjølve som tek seg fram i boka, blir erfaringa denne: **"Me er saman om denne teksten!"** Elevane får eit felles tekstgrunnlag og ei felles leseerfaring. Samtidig opplever dei verdien av å dela leseopplevingar med andre og at andre sine innspel gjev grobotn for egne tankar.

Presentasjon

I boka *Ulvne i veggen* møter me Lucy, som høyrer nokre rare lydar i veggen. Snikande, krypende, luskande lydar. Mor trur det er mus, far trur det er rotter, og bror trur det er flaggermus. Lucy veit kva det er. Det er ulvar. Og dersom dei kjem ut av veggen, er det slutt. Det er noko alle veit! Ei natt skjer det. Det er stille. Altfor stille, tenkjer Lucy. Men midt på natta høyrer ho uling og hyling, dunking og hamring, og så kjem ulvane ut av veggen, og

familien rømmer ut og ned i hagen. Biletboka *Ulvne i veggen* har både element frå eventyret og frå teikneserien. På framsida møter me nokre lurande auge i veggen. I historia blir spenninga gradvis bygd opp. Me får òg le litt av alt det rare ulvane gjer når dei går inn i ”menneskeroller” og har fest i huset. Men kvar skal Lucy og familien gjere av seg? Éi natt i hagen er nok! Løysinga blir å gå inn i veggen. Derfrå har dei orkesterplass til ulvefesten. Boka har element både frå den verkelege verda og frå fantasiverda. Alt går an. Illustrasjonane samarbeider godt med teksten. Dei er collagar, ei spennande blanding av foto, teikning og måling. Illustrasjonane vekslar mellom nært og fjernt, mellom eitt og fire bilete per oppslag.

Boka i bruk

Kva legg du best merke til på framsida av boka? spør eg elevane på 5. trinnet. Dei ser på henne på eit stort lerret. På førehand har eg skanna boka inn på PC-en og kan vise henne i storformat gjennom videokanon. *Eg ser auene*, kjem det frå ein elev. *Eg ser jentå*, kjem det frå ein annan. *Auene é inni veggen!* seier den tredje. *Kva fortel tittelen oss?* eit spørsmål til frå meg. *Det er ulvar i veggen!* På andre oppslag ser me

at ordet *ulvene* i tittelen er framheva med store, feite bokstavar. Strategisk plassert i e-ane i ordet lurer auga på oss. Me er alt inne i boka og veit at ho handlar om ei jente, og at ulvane i veggen har ein stor plass.

Resten av boka les eg samanhengande. Elevane sit godt og ser godt i den vesle kinosalen me bruker denne dagen. Eg ønskjer at elevane skal få vere i opplevinga. At bileta og teksten på lerretet og stemma mi i det elles stille og mørke rommet skal gi dei ei spennande og god oppleving utan avbrot.

Denne måten å bruke bokstavane på forsterkar innhaldet på ein fin måte. *Du ser ka så skjer bare med å sjå på ord*, kommenterer ein elev.

Etterpå går me inn i boka på ny, inn i tekst og illustrasjonar med utforskarauge. Det eine som er spesielt spennande med denne boka er måten bokstavane i orda visuelt fortel innhaldet gjennom ulike typar, storleik, plassering og retning. Dette legg eg vekt på men eg les, og mange av elevane oppdagar det.

Éin elev seier at historia er laga som eit eventyr: *Mest på same måten som i Gullhår og dei tre bjørnane.*

Mange meiner at boka minner meir om ein teikneserie:
Sjå på bileta! Det er fleire snakkebobler somme plassar!

Språket er lett og levande, humoristisk og ”lydrikt”.

Vekslinga mellom oppslaga med biletavstand og oppslaga med det heilt nære, og det at hendingane får eit ”ventesekund” før neste sida kjem, er med på å byggja opp spenninga i boka.

Det andre som gjer dette til ei spennande bok, ikkje berre innhaldsmessig, er måten bileta er laga på. *Det é bilde å teining å maling*, kjem det frå ein av elevane. Saman går mevi på jakt i bokoppslaga og ser på kva som er foto, kva som er teikning, kva som er måling, og kva som er litt av kvart. Me ser på korleis dette er gjort, og korleis det verkar.

Ulvefesten tek brått slutt, og boka får ei ny vending når menneska kjem ut av veggen. ”La oss komme oss vekk,” ropar ulvane. ”Det er ingen som vet om de dro nord for polarsirkelen eller til ørkenen eller ut i verdensrommet eller et helt annet sted. Men siden den dagen er det ingen som har sett ulvene i veggen igjen.”

Til slutt er alt slik det har vore, heilt til Lucy høyrer nokre rare lydar i veggen. Det er mest som ein elefant som prøver å stoppe eit nys. Ho lurer på om ho skal fortelje det til dei andre i familien. ”Det finner de nok ut av,” seier grisebjørnen.

Så kan bogå begynna på nytt igjen, seier ein av elevane.

Og så går dei i gang med å lage si side i si biletbok etter modell av denne boka. Første steget er å lage ein figur som skal vere hovudpersonen. *Kven er han? Kvar er han? Kva gjer han? Kva skjer?* er spørsmål det må tenkjast gjennom. Parallelt med klipping og liming, teikning og måling blir det skapt tekst. Etter at bokoppslaga er ferdige, blir dei skanna inn og lagde på skulen sin server. Så er det tid for å leggje inn tekst på bileta. Me vel å bruke Adobe Photoshop Elements 3.0, men det er mange program som kan brukast. Elevane hentar opp biletet sitt og finn fram teksten dei har laga. *Kva delar av teksten skal vere med på dette bokoppslaget? Kvar skal teksten plasserast? Korleis skal han utformast?* Skrifttype, bokstavstorleik, bokstavfarge og ordretning skal òg bestemast. Dataverktøyet skal lærast. Det er ei spennande tid med utprøving og ivrig arbeid. Til slutt er bokoppslaga ferdige, og mange nye historier og biletbokfigurar har funne sin plass.

Erfaringar

Det finst biletbøker for alle. For små og store barn, unge, vaksne og gamle. Dette snakka me om på 5. trinnet før arbeidet med denne boka, *Ulvene i veggen*, tok til. Det trur eg er lur. Mange større barn tenkjer at biletbøker er for småungar. I arbeidet med denne boka ser me kor mykje det visuelle, bilete og tekstutforming, kan fortelje. Der dette spelar på lag med tekstinnhaldet, slik

det på glimrande vis gjer i denne boka, får me ei stor leseoppleving. Eg ser det òg som viktig at elevane bruker både tekst og bilete som inspirasjon og utgangspunkt for eige arbeid.

I tilnærminga mi har eg nytta både tekstorientert og lesarorientert tilnærming. Tekstorientert der me har diskutert og sett på tekst og bilete som eit mønster for skrivinga til elevane, og lesarorientert der dei sjølve har fått vandre i den samansette teksten og har fått skape si eiga historie og sin eigen hovudperson.

ULVESTOVA

av Atle Hansen
på 5. trinn • Inger Hoch

Presentasjon

I *Ulvestova* blir me kjende med Alf. Han bur åleine saman med faren sin etter at mora forsvann sporlaust. Alf er ein einstøing som liker seg best åleine. Han går mykje i skog og mark, der kjenner han seg trygg. Ein dag blir denne roa og tryggleiken broten. Han føler at nokon spionerer på han, og for første gong er han redd der ute. Dette er byrjinga på ei rekkje rare og stadig meir skremmande hendingar. Etter kvart byrjar Alf å sjå ein samheng mellom det som skjer, og mora si forsvinning. Han blir vikla meir og meir inn i noko han ikkje forstår kva er.

Boka i bruk

”Er det nokon som rører seg mellom trea? Ein skugge?” Alt frå første linja grip boka fatt i elevane og held dei fast. Med forventingsfulle auge sit dei og ventar på framhaldet. Forfattaren nyttar SMS og mobilspråk i den vidare spenningsoppbygginga. Nokon har tukla med mobilen til Alf då han var ute i skogen. Kven det var, kan me førebels berre lure på. Vedkommande sender etter kvart fleire meldingar til Alf. Det blir klart at denne personen ønskjer å komme i kontakt med Alf. *Kvifor?* spør eg, og elevane kjem straks med ulike forslag: *Kan det vere mora som prøver å komme i kontakt med han, eller er det jenta frå butikken, ho som forsvann i lause lufta?*

Me blir tekne med inn i to parallelle historier. Éi om korleis faren og mora trefte kvarandre første gongen, og kva som skjedde mellom dei to etter kvart. Me forstår snart at det var noko spesielt med mora til Alf, men kva det var, kan me berre spekulere i. Den andre historia handlar om korleis Alf på ein rar måte får kontakt med og blir kjend med ei uvanleg jente.

Sentrale stader i begge historiene er sjølve Ulvestova og ein spesiell kafé.

I *Ulvestova* blir me gradvis kjende med personane og miljøet. Boka er full av person- og miljøskildringar. Undervegs i leseprosessen stoppa me opp eit par gonger og lét elevane beskrive korleis dei oppfatta ulike personar (både utsjånad og eigenskapar). Då me hadde lese heile boka, plukka me ut ein del skildringar og jobba med dei. Me skilde mellom person- og miljøskildringar. Me diskuterte kva ord og ordklassar som var mest brukte, og kvifor. Me fann òg ein del samanlikningar og snakka om kva dei gjorde med teksten. Elevane deltok ivrig i samtalen og fekk snart ei god forståing for kva ei skildring kan innehalde.

Atle Hansen byggjer opp boka på ein måte som innbyr til speulasjonar. Etter kvart som me les, får me meir og meir informasjon. Likevel blir spørsmåla stadig fleire. Svara må me leite etter og gruble på sjølve. Når me stoppar opp midt i boka og spør elevane om kva som eigentleg skjer på myra og oppe i Ulvestova, er forslaga mange. Nokre meiner det er to farlege menn som vil øydeleggje naturen. Andre trur alt har ein samanheng med mora si forsvinning. Somme foreslår at det heile kan vere knytt til noko overnaturlig. Kan hende er det sant det dei fortel om den gamle huldregarden oppe i myra. Kanskje er jenta ei hulder som treng hjelp til å stoppe vegbygginga?

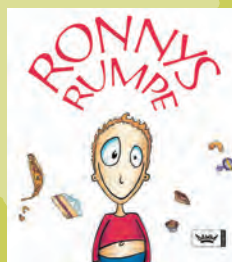
Éin ting er likevel alle einige i: Jenta har store problem og treng hjelp av Alf. Det er òg nokre farlege folk som er etter henne og ønskjer å stoppe henne. Atle Hansen skaper ei intens og stigande spenning. Me trur me veit kven me kan stole på, og kven som er dei slemme i boka. Men er det verkeleg slik? Etter kvart får me ein mistanke om at jenta kanskje ikkje er den ho gir seg ut for å vere: ”Ho smilte til han. Munnen smilte, men ikkje augo. Dei var harde og kalde. Og smilet var like vennleg som ein hund som flekkjer tenner. Ho laug.”

Boka sluttar med at det pip i mobilen. ”Ny melding,” står det i teiknruta. Å *nei*, kjem det kjapt frå ein elev. Har ho skrive ei ny melding? *Kva skjer no, då?*”

Erfaringar

Ulvestova er ei spennande og intens bok som eignar seg godt til høgtlesing. Me fekk ei god

felles leseoppleving, og høve til å spekulere og undre oss i lag. At elevane hadde ulike oppfatningar, skapte ei ekstra spenning. Kven hadde eigentleg rett? Forfattaren hadde nytta SMS som ein viktig del av spenningsoppbygginga, og dette appellerte til elevane. Mobilbruk er ein viktig del av kvardagen deira. Eg er fasinert av lesar-respons som metode og har spelt på dei ”tomme plassane” teksten gir, når eg las. Vidare nytta eg tekstorientert tilnærming då me undervegs og til slutt i leseprosessen stoppa opp ved dei flotte person- og miljøskildringane, og då med diskuterte bruken av ord og ordklassar.

RONNYS RUMPE

av Olaug Nilssen og Ciri Tutkovin Bråthen
på 7. trinn • Tove J. Mørk

Presentasjon

Ronny elsker mat, og da faren sier at han ikke får spise før middag, rober Ronny matbua. Og det som kommer inn, skal ut! Før du leser teksten, vil jeg bare gjøre deg oppmerksom på at den inneholder ”sterke scener”. Den elleville historien om Ronny handler nemlig om den ujevne saken bæsjing. Med detaljerte beskrivelser, både i tekst og bilder, vil boka overraske både erfarne og uerfarne lesere – og det kan hende at de som ikke griper bøker sånn uten videre, vil bli nysgjerrige og la seg lede inn i en annerledes tekst. Boka er leken, og lese-rytmen er basert på enderim, noe som er et godt utgangspunkt for lek med språket. Teksten kan være til stor inspirasjon for egen riming og skriving – dersom valg av tema er fritt!

I ukene før denne timen hadde jeg latt elevene få høre fortellinger fra Roald Dahls bok ”*Ramperim og ville vers*”. Dette som en belønning på slutten av norsktimene med historier de likte godt å høre. Dermed var de på forhånd

kjent med at berømte forfattere kan skrive tøysete og ”ekkelte”.

Boka i bruk

Ronnys rumpe ble presentert for elevene på 7. trinn ved at hver side av boka var trykt opp som transparent. Disse ble lest høyt for elevene, og sidene ble studert og kommentert nøye. Illustrasjonene ble på denne måten tilgjengelige for alle elevene, og bokas komposisjon – det at den er skrevet på rim – ble kommentert. Slutten kom som en overraskelse, og elevene måtte få litt tid til å få ut alle ”æsj”, ”æææ” og ”fy så vemmelig” som de hadde behov for.

Etterpå fikk elevene utdelt hvert sitt ark der jeg ga dem fritt spillerom til å skrive noe som kanskje var litt frekt og ekkelt. Kriteriene mine var at teksten skulle inneholde rim, og at den ikke skulle inneholde navn på elever i klassen. Olga Dysthe legger vekt på at alle gode skriveprosesser har en regresjonsside (noe kjent) og en progresjonsside (noe ukjent). Det har denne oppgaven. Det kjente er teksten fra *Ronnys rumpe*, mens det ukjente er elevenes valg av tema. Elevene tente på oppgaven, og etterpå tok vi oss tid til å lese tekstene opp. Teksten nedenfor er resultatet til en av guttene i klassen. Dette er en gutt som egentlig ikke var spesielt glad i å skrive. Men grusomhetene i teksten hans vitner om stor skriveglede.

Åge er en voksen Kar
som er litt for glad i å gå på bar.
Ulempen er at han blir full som fy
og skriker rundt i vilden sky.
- Gi meg øl, gi meg vin
ditt lille bartendersvin.
Stakkars de i den bar
for Åge er en Kraftig Kar.
Han slår fra seg som en Katt
i slagsmål er han dag og natt.
Til slutt har Åge blitt så full
at han går i bussanull.
Han sover søtt til dagen etter
og når han våkner opp av bangulvet han spretter.
Med en Kraftig hodepine går han hjem
og venter fint på helg igjen.

Når helga kommer for denne Kar
går han så igjen på bar.
Så blir han full igjen
slår og sparken hylar slem
slik er Åges stakkars liv
brukt opp på øl og vin,

men heldigvis ble det stopp
Da Åge ble så full at han kastet opp
Han bestemte seg for å gå
til sykriater
og fant fram til kaker.
Nå drikker Åge ikke vin,
men spiser kaker som et svin
Slik er Åges liv
fra 20 år til seksti-ti
da døde han av dysleksji.

Erfaringer

Det å arbeide med fortellinger på rim på 7. trinn var nytt og uvant for elevene. Alle elevene kom raskt i gang med oppgaven, og jeg opplevde stor skriveglede i klassen. Det fine med denne skriveoppgaven var at elevene så tydelig tok i bruk tekstens mønster som utgangspunkt for egen skrivning – en tekstorientert tilnærming til litteraturen. De fikk skrive om noe ekkelt i et poetisk språk. Lesingen ble leserorientert i og med at de fikk fritt spillerom for egen fantasi under tekstskapingen. Elevene opplevde det som morsomt, og de koste seg da jeg leste høyt det de hadde skrevet.

Dersom noen vil ha mer av samme sort, kan en anbefale *Magdas mage* fra diktsamlingen *Nellys nese* av Anne Østgård, med illustrasjoner av Jens Kristensen. Den stakkars Magda er stadig kvalm og uggen, men så kommer hun på hvordan hun kan tjene penger på oppkast!

VENNER

av Trond Brønne og Per Dybvig
på 5., 6. og 7. trinn • Trond Rekstad

Presentasjon

Venner handler om dyrene på gården, slik Trond Brønne og Per Dybvig ser dem. Illustrasjonene er karakteristiske for Per Dybvig; dyrene vi møter, er karikerte, og størrelsesforholdet dem

imellom varierer litt fra side til side i boka. Det er mye direkte tale og mange gjentakelser i teksten. Skriftstørrelsen varierer, og dyrenes kommentarer har skrift som er uthevet på ulike måter. Det enkelte dyret har fått sitt eget personlige ”uttrykk”. Dette er humoristiske og lett gjenkjennelige karakterer.

Boka i bruk

Boka ble brukt i høytlesingsstunder for tre forskjellige grupper: elever fra 5., 6. og 7. trinn. Høytlesingen var del av et større prosjekt, *La boka leve*, som satte fokus på blant annet hvordan vi leser høyt, stemmebruk, pausering og hvordan vi kan gjøre det spennende når vi leser for andre. Målsettingen var den samme for alle tre gruppene:

Elevene skulle oppleve en voksen som rollemodell i høytlesing, med vekt på stemmebruk og leseteknikk. På skolen er elevene vant til høytlesing av lærer, men på mellomtrinnet er det ofte knyttet til en skjønnlitterær bok, som læreren leser et kapittel eller to fra med jevne mellomrom. Elevene kjenner til denne formen for høytlesing, men jeg ønsket å vise at korte illustrerte bøker kan fungere godt også for denne aldersgruppen. Det ble et mål å vise elevene at bildebøker kan passe for elever på hele barnetrinnet. Etter høytlesingen gjennomføres det litteratursamtale mellom lærer og elever og elevene imellom.

Boka handler om dyrene på gården – skjæra, hesten, høna, kaninen og grisen – som alle går på besøk til hverandre. Først ute er skjæra: ”Vil dere bli med hjem til meg?” spør den de andre dyrene, og det vil de alle sammen. Hjemmet til skjæra er høyt oppi et tre, og alle vet jo at verken kaniner, hester eller griser

mestrer treklating. Men de er positive og kommer med kommentarer som ”Det går fint”, ”Dette skal vi klare” og ”Kanskje litt vanskelig”. Selv om det ikke er helt gjennomført i boka, begynner svarene til hvert enkelt dyr etter hvert å bli gjenkjennelig. Skjæra serverer mat – biller og mark. Da den lurar på om maten smaker, er svarene fra de andre dyrene gjentakelser som elevene blir kjent med: ”Det er godt,” sier høna, ”Interessant,” sier kaninen – ”Men kanskje litt uvant,” sier hesten.

Så drar de hjem til kaninen. I boka vises en illustrasjon av alle dyrene inni kaninburet, og på siden står dyrenes kommentarer, i skrift, uthevet på det enkelte dyrets karakteristiske sett. Det blir ganske trangt i kaninburet, det er jo blant annet en hest på besøk, og kaninen spør de andre: ”Synes dere jeg har det fint?” ”Absolutt,” svarer skjæra, ”Det er fint,” sier høna – ”Men kanskje litt trangt,” sier hesten. Slik fortsetter boka; én etter én inviterer dyrene de andre hjem til seg.

Elevene tar med en gang humoren teksten inviterer til; de involverer seg, ler etter hvert som vi leser, og kommenterer dyrenes utsagn. Små kunstpauser i lesingen gir elevene anledning til å gi svarene som de vet det enkelte dyret kommer med. På besøk hjemme hos grisen er elevene med og gir svarene: *Absolutt, Interessant, Synes det er moro, jeg* – og hestens litt reserverte *Men ....*

Ett sted i boka griper jeg fatt i kaninens svar – ”Interessant” – og leser det på forskjellige måter, mens jeg spør om tonefallet kan fortelle mer enn ordet, om kaninen egentlig er begeistret, ivrig eller reservert. På oppfordring prøver elevene seg litt på å uttale ordet på forskjellige måter og gir respons: *Når jeg sier det slik, virker det positivt* og *Med denne uttalen virker det reservert*. På nest siste side drar dyrene på tur med hesten – de sitter på ryggen til hverandre. *Minner dette bildet dere om noe?* spør jeg, og får fra flere hold koblingen opp mot eventyret *Bymusikantene fra Bremen*. På siste side sitter dyrene og ser gården fra en bakketopp i nærheten. Det er kveld, og jeg prøver å gi stemmen en klang av ro og tilfredshet. For det er med stor tilfredshet at dyrene ser på gården. Nei, forresten, de ser ikke på hele gården, de ser på sin lille bit av det hele. ”*Og sånn ble de stående og se på hjemmet sitt helt til sola forsvant*” er den siste setningen i boka.

I litteratursamtalen er det en del åpne spørsmål. *Hva tror dere dyrene tenker på her på slutten? Hvordan viser dyrene vennskapet? Hvordan vil du beskrive dyrene? Passer vi inn i denne historien?* Her er det litt forskjell på elevgruppens respons. De yngste elevene (5. trinn) må ledes litt for å kommentere relasjonene dyrene imellom og overføre innholdet til oss selv, menneskenes verden. Blant 7.-klassingene derimot glir samtalen lett, og elevene konkluderer med at dyrene egentlig er som oss. Én elev mener at dyrene kanskje er litt høfligere enn oss, *han* hadde ikke prøvd å spise noe han syntes var ekkelt. Elevene kommenterte at dyrene var med på de utfordringene de møtte hjemme hos hverandre, og de koblet det opp mot det å gå på besøk til egne venner eller å komme hjem til noen andre for første gang. De diskuterte hva slags typer dyrene var, men etter hvert flyttet samtalen seg over til mennesketyper. Og om det siste oppslaget kom følgende kommentar: *Borte bra, men hjemme best!*

Erfaringer

Det er kjekt når en opplever at bøker en selv har hatt positive erfaringer med, slår an blant elevene. Da jeg spurte om boka passet for dem, svarte alle elevene bekræftende. Ingen kommenterte at boka var barnslig eller hadde et innhold de ikke kunne identifisere seg med. Boka egnet seg svært godt til korte, men samlende, leseopplevelser for elevene, og mange elever ville se i boka etterpå, bli i den og kikke mer på dyrene.

Mens de så, kommenterte og bladde, brukte de ordene fra boka: *Interessant, Absolutt, Men ...*

Elevene fikk i oppgave å tegne noe fra boka, og mange ville gjerne kopiere tegningene til Per Dybvik, noe de selvsagt fikk lov til. I mange av tegningene gikk standardkommentarene til dyrene igjen; det var tydelig at dette hadde elevene festet seg ved.

I forhold til intensjonene i prosjektet *La boka leve* passet *Venner* utmerket. Bokas illustrasjoner og variasjon i skrift gir leseren mange innspill på hvordan teksten kan formidles på en levende måte. Gjentakelsene i teksten gir leseren mulighet til å gi hvert enkelt dyr sitt særpreg uttrykt i høytlesingen, og tekstmengden gir stort sett alle elever mulighet til å fullføre boka innen rimelig tid i en høytlesingssituasjon. Bokas struktur, rikt illustrert med korte tekster på hver side, gir naturlige pauser, og lytteren gis anledning til å delta aktivt i historien.

Boka er fin til høytlesing, tekstsaking og lek med språk. Ved første øyekast vil en gjerne tenke at det er ei bok for de minste barna. Men boka kan med fordel leses også av eldre, og den kan være et godt utgangspunkt for samtaler om å akseptere hverandres ulikheter og det å ha respekt for andre. Man kan også ha samtaler om at det som er kjent og passer for meg, ikke nødvendigvis passer for alle, eller at borte er bra, men uvant, og at hjemme er best.

Presentasjon

Bøkene vi har arbeidd med, er *Fuglefangertreet* av Torvald Sund, *Rumesteinen* av Anette Riis Johansen, *Au da* av Bjørn Ingvaldsen og *Oslomysteriet* av Bjørn Sortland. Disse bøkene er alle omtalt i Elevbiblioteket. Ein kan arbeide med omtrent alle skjønnlitterære bøker med rollekorta.

5. trinnet har 17 elevar, elleve jenter og seks gutar, som er særst interesserte i å lese. Det er liten forskjell mellom gutane og jentene i klassen. Det kan vi sjå ut ifrå leseundersøkingar, som vi har med jamne mellomrom (snøggleik og interesse). Klassen blir delt i fire grupper etter lesetempo. Den første veka sette vi av to timar til lesing og arbeid i gruppene kvar dag, dei neste tre vekene éin time til prosjektet kvar dag. I løpet av desse timane skulle gruppene først gjennomføre rollesamtalen. Deretter skulle dei fordele nye roller og arbeide med ny tekst. Elevane kjende til rollekorta og måten å arbeide med dei på frå før. Vi har lese tekstar i leseboka der vi har nytta rollekorta.

I forkant av prosjektet sende eg ut eit informasjonsskriv til alle føresette der eg forklarte formålet med prosjektet og korleis arbeidsgangen var. I tillegg gjorde eg førebuingar i elevgruppa. Elevane blei presenterte for prosjektet gjennom små ”spottar” eller reklamesnuttar frå bøkene, utan at dei fekk vite kva for ei bok dei skulle starte med, eller kva for ei gruppe dei skulle høyre til.

Bøkene og rollekorta i bruk

Første dagen fekk elevane utdelt bok, og på den måten visste dei kva for ei av gruppene dei skulle høyre til i. Dei fekk litt tid til å bla i bøkene og avtale kor mykje dei skulle lese.

Det er ikkje lov å lese lenger enn det som er avtalt i gruppa. Det blei ein del summing, og det var nødvendig med litt tilvenning til dei nye gruppene. Vi hadde ein særst positiv start, alle såg ut til å trivast med bøkene ”sine”. Det var først litt diskusjon rundt forskjellen på kor tjukke bøkene var, og kva som skjer dersom ikkje alle blir ferdige samtidig. Etter at vi hadde lagt bak oss denne uvissa, var alle klare til å komme i gang. Gruppene fekk tid til å diskutere rollefordelinga innanfor gruppa, før dei byrja å lese første kapittel i bøkene sine. Rollene blei fordelte, og dei tok til å lese. Entusiasmen var stor! Den første dagen las vi og gjorde skrivearbeidet til rollene på skulen, seinare i prosjektet er tanken at arbeidet med rolla skal gå føre seg heime.

Neste dag samla elevane seg for første gong til samtale med dei ulike rollene i gruppene. Det var bra flyt i alle gruppene frå starten av, alle hadde gjort oppgåva si og førebudd seg etter beste evne. Noko særst positivt eg oppdaga, var at dei ”svakare” elevane verka å ha mykje meir enn vanleg å tilføre samtalen. For dei er det ein klar fordel å få førebu seg på ei klart definert rolle som er berre deira.

Denne måten å lese på viste seg å fange interessa hos alle elevane i klassen. Arbeidet i gruppene gjekk veldig bra dei to første vekene, og eg fekk tid til å observere samtalen til ei ny gruppe kvar dag. Dette gav meg ein gyllen sjanse til å høyre på og sjå strukturen i samtalen på kvar enkelt gruppe. Tilbakemeldinga frå elevane var at det var lettare å vere regissør og styre samtalen når eg var til stades. Eg gav dei små innspel og var modell, og det gav dei den tryggleiken dei trong. I tillegg fekk eg tilbakemelding på at samtalen

gjekk lettare etterpå òg. Dei hadde no fått kjenne korleis strukturen gjorde samtalen spennande og nyttig.

Etter at vi hadde lese i omtrent to veker, stoppa vi opp og møttest til ein felles samtale. I denne samtalen fekk kvar gruppe høve til å dele erfaringane sine med dei andre gruppene. Utfordringa blei å snakke om bøkene utan å avsløre for mykje for dei andre – dei skal kunne lese bøkene etterpå. I desse samtalanene fekk eg veldig godt innsyn i arbeidet til kvar gruppe. Måten gruppene snakka om bøkene sine på, er særst påverka av dei tidlegare leseerfaringane deira. Gruppa som las *Runesteinen*, trekkjer linjer til bøker som *Harry Potter* og *Ringenes Herre*. Denne utsegna: *Det at den som skal finne Runesteinen, ikkje kan ha vonde tankar i hovudet*, er akkurat som *Harry Potter og de vises stein* gav oss ein spennande samtale rundt kvar ideen hadde komme frå. Elevane meinte at J.K. Rowling hadde late seg inspirere av den norrøne mytologien, akkurat som Anette Riis Johanssen. Gruppa som hadde lese boka *Fuglefangartreet*, kommenterte først at dei syntest det var spennande å lese ei bok på nynorsk, og at det ikkje var noko problem. Inspirerte av den førre gruppa samanlikna dei bestemora med Frøken Trunchbull frå Roald Dahl si bok *Matilda: Det er berre det at ho er mykje verre! Tenk at ho er verre enn Trunchbull!* Etter gruppesamtalen fekk alle gruppene i oppgåve å skrive om og diskutere kva dei trur kjem til å skje vidare i bøkene.

Etter kvart som arbeidet gjekk vidare, viste elevane at dei no verkeleg hadde forstått opplegget. Samtalanene i gruppene var ledigare og glei betre. Elevane frigjorde seg meir og meir frå notata sine. Då kom dei endå djupare inn i bøkene. I enkelte av samtalanene verka det som om dei saman klarte å auke forståinga av boka, og dei kom stadig oftare inn i diskusjonar om kva som kom til å skje vidare.

I den eine gruppa, *Runesteinen*, blei det ein diskusjon om det var i orden at nokon las føre resten av gruppa. Dei kom, etter heftige diskusjonar, fram til at alle skulle halde seg innanfor dei avtalte sidene. Eg prøvde å halde meg i bakgrunnen i denne diskusjonen, og dei klarte å finne ut av det på eiga hand.

Gruppene som starta med *Fuglefangartreet* og med *Auda*, blei først ferdige. Dei avslutta med

ein samtale om kva dei meinte om boka, og fekk i oppgåve å skrive nokre linjer om korleis det hadde vore å arbeide på denne måten.

Vi avslutta leseprosjektet med ein samtale i klassen der vi delte erfaringane våre. Dei fekk mine observasjonar og gav sine erfaringar til meg.

Erfaringar med lesesirklar og rollekort

Dette er ein særst spennande måte å nærme seg bøkene på. Gjennom rollene fekk alle elevane ein ny tryggleik i arbeidet med bøker. Ved å setje fokus på ein avgrensa del av leseopplevinga kunne dei òg gå djupare inn i bøkene. I diskusjonane og samtalanene i dei ulike gruppene opplevde eg at elevane utfylte kvarandre på ein veldig fin måte. Dette inntrykket blei stadfesta i samtale med nokre av foreldra i klassen: *Dette er ein veldig god måte å arbeide på. Ho kjenner seg veldig mykje tryggare i ein samtale om bøker, seier ho.*

Det beste med denne måten å arbeide på viste seg ikkje før nokre veker inn i arbeidet. Etter at elevane hadde blitt trygge på rollene og visste kva alle rollekorta inneheldt av arbeid, og dei reiv seg laus frå notata sine, fekk vi friare og djupare samtalar. Elevane kunne utfylle kvarandre og komme med tankar rundt andre sine roller: *Då eg las det avsnittet, var eg sikker på at du tenkte det same som meg.*

Det er ein klar fordel at læraren har lese alle bøkene før prosjektet. Éi av bøkene kom så seint at eg ikkje hadde fått lese henne før vi byrja. Det som var interessant i denne situasjonen, var at elevane på den gruppa fekk ei utfordring i å setje meg skikkeleg inn i handlinga. Sjølv såg eg tydeleg at eg hadde meir å tilføre til arbeidet med dei bøkene eg kjende.

I perioden før prosjektet gjekk vi gjennom rollene éi etter éi i samla gruppe. Vi las eit lite stykke og delte tankane våre rundt dei ulike rollene. I denne førebuinga ser eg at vi burde brukt meir tid på regissørrolla. Eitt problem viste seg tidleg å vere strukturen i samtalen. Elevane hadde vanskeleg for å la regissøren styre og strukturere. I tillegg verka det som om dei oppfatta regissøren som ein slags eksaminator. Dei laga særst spesifikke spørsmål til kvar deltakar i gruppa framfor å vere til hjelp for flyten i samtalen. Vi tok oss tid i samla klasse og gjekk igjennom kva for nokre

spørsmål ein kunne stille for å hjelpe til, i staden for å spørje ut.

Det er ingen tvil om at vi skal arbeide slik att!

Erfaringar med dei ulike rollekorta

I rollene er det innslag både frå litteraturteori og lese-teori. Fleire av rollene set lesaren i sentrum. Elevane vel sjølve kva dei vil stoppe opp ved. Dei har ei lesarorientert tilnærming til litteraturen. Opplysaren, Avsnittsguiden og Ordkunstnaren har ei tekstorientert tilnærming sidan dei spør etter kjenneteikn i teksten, mens Koplaren trekkjer inn lese-teori når ein ser på samanhengar mellom ny og gammal kunnskap.

REGISSØR – dette er den desidert vanskelegaste oppgåva, sjølv etter at vi hadde fellessamtale om kva rolla innebar. Dei gongene eg gjekk inn og hjelpte til med denne rolla, fekk gruppene ein betre flyt. Det må ikkje bli for mange spesifikke spørsmål frå handlinga, heller spørsmål som "Kvifor valde du dette?".

KOPLAR – dette er ei tydeleg og god oppgåve som elevane trivst med å ta fatt på. Dei syntest det var spennande å finne delar av boka der dei skulle finne eit avsnitt som minner dei om noko. Populær oppgåve!

OPPLYSAR – denne oppgåva likte dei etter at dei fekk tak på kva ho var ute etter. Artig oppgåve som gjorde at vi fekk mange spesielle og fargerike "fantasibilete".

AVSNITTSGUIDE – populær oppgåve, dette òg. Alle likte å få dele med resten av gruppa eit avsnitt frå kapittelet dei hadde lese. Her var det forskjell på gutane og jentene når det gjaldt kva dei valde. Gutane valde i svært stor grad morosame eller spennande avsnitt. Jentene varierte mykje meir, og dei hadde eit vidare spekter av grunnar for kvifor dei valde dei avsnitta dei gjorde.

ORDKUNSTNAR – her varierte innsatsen mest og var mest avhengig av eleven. Nokre hadde meir enn nok med å finne eitt eller to ord, om nokon i det heile. Andre kunne finne ti-tolv ord av forskjellige typar. Ei oppgåve som dei meinte såg enkel ut, men som viste seg å vere litt vanskeleg.

en stor

ORD

Alle disse ordene.

De fleste
lettere enn fjær.
De får fly
sin vei.

Noen
tyngre enn stein.

Men en bok kan jeg alltid
bære.

Ingvar Hovland, tekstforfatter og lærer

Litteraturliste

Smidt, Jon (2004): *Sjangerer og stemmer norskrommet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skarøhamar, A. K. (2001): *Litteraturundervisning. Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bjørkeng, Peer Harry (2001): *Klassesamtalen om litteratur. I: Moslet, Inge (red.): Norskdidaktikk - ei grunnbok*, Oslo: Universitetsforlaget.

Daniels, Harvey (2002): *Literature Circles. Voice and Choice in Book Clubs & Reading Groups*. Portland, Maine: Stenhouse Publishers.

